

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

สิทธิมนุษยชนกับประชาธิปไตย
ศึกษากรณีหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

จัดทำโดย พลเอกศุภวุฒิ อุตมะ
รหัสประจำตัว ๒๑๐๖๔๐

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๒
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สํานักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสํานักงานศาลรัฐธรรมนูญ

สิทธิมนุษยชนกับประชาธิปไตย

ศึกษากรณีหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

พลเอกศุภวุฒิ อุตตะมา*

ความนำ

สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ที่ควรได้รับการยอมรับเคารพและให้เกียรติ ว่ามนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกันมีศักดิ์ศรีไม่ควรมีการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุความแตกต่างทางเชื้อชาติ สีผิว ศาสนา ภาษาและวัฒนธรรม มนุษย์ควรมีสื่อเสรีภาพมีความเสมอภาค ภายใต้กฎหมายเดียวกัน ได้รับการปฏิบัติอันพึงปรารถนาเหมือนครอบครัวเดียวกัน มีสิทธิเลือกที่อยู่ มีเสรีภาพในการแสดงออกเสรีภาพในการประกอบอาชีพ ไม่ถูกรังแกอย่างทารุณโหดร้าย การพิจารณาความผิดของบุคคลต้องกระทำด้วยกระบวนการยุติธรรมที่เปิดเผยและโปร่งใส ที่กล่าวมานี้ เพื่อให้มวลมนุษยชาติได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขบนความแตกต่างในด้านต่างๆ อันเป็นที่มาของการประกาศปฏิญญาสากลด้วยสิทธิมนุษยชนของสมัชชาสหประชาชาติ เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๘ ซึ่งประเทศที่เป็นภาคีที่ลงนามรับรองย่อมมีพันธะผูกพันที่จะปกป้อง ส่งเสริมคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศของตนเอง

แต่ในปัจจุบันมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นในประเทศต่างๆทั่วโลก อาทิ มีการทำลายชีวิตมนุษย์อย่างทารุณโหดร้าย ข่าล้าแก่พาดพิง การจับกุมคุมขังด้วยความไม่เป็นธรรม การปิดกั้นการแสดงออก การค้ามนุษย์ การค้าแรงงานข้ามชาติ การใช้แรงงานเด็ก การค้าประเวณี การล่วงละเมิดทางเพศแก่เด็กและสตรี การเลือกปฏิบัติต่อผู้ด้อยโอกาสและคนพิการ เป็นต้น การละเมิดสิทธิมนุษยชนดังกล่าวนี้วันจะมีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ทำให้คุณค่าความเป็นมนุษย์ลดน้อยลงตามลำดับ

ผู้เขียนเห็นว่า มนุษย์ควรอยู่ด้วยกันอย่างสันติสุข มีการยอมรับความเป็นมนุษย์ด้วยกันอย่างจริงจังไม่มีการเลือกปฏิบัติ การละเมิดสิทธิมนุษยชนด้านต่างๆ ควรจะลดลงโดยเฉพาะประเทศไทยที่ได้ชื่อว่าเป็นเมืองพระพุทธศาสนา หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นหลักศีลธรรมที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน ซึ่งได้กำหนดความเท่าเทียมกันของมนุษย์ หากพุทธศาสนิกชนยึดถือเป็นหลักปฏิบัติก็จะสามารถกล่อมเกลาจิตใจคนไทยให้มีความรักเมตตาตากฎต่อกัน ไม่เบียดเบียนกันจะทำให้สังคมมีความสงบร่มเย็นตลอดไป ดังนั้น ผู้เขียนจึงได้เสนอบทความ เรื่อง สิทธิมนุษยชนกับประชาธิปไตย ศึกษากรณีหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นแนวทางในการปกป้องคุ้มครอง ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและลดการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยให้ลดน้อยลง

* สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ.

ความหมายของคำว่าสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชน เป็นสิทธิประจำตัวของมนุษย์ทุกคน เพราะมนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีมีเกียรติศักดิ์ประจำตัว สิทธิมนุษยชนไม่สามารถโอนให้แก่กันได้ นักปฏิบัติการ สิทธิมนุษยชนให้คำอธิบายว่า เราเรียกสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคนที่ต้องได้รับในฐานะที่เป็นคนซึ่งทำให้คนคนนั้นมีชีวิตอยู่รอดได้ อย่างเหมาะสมแก่ความเป็นคนและสามารถมีพัฒนาตนเองได้ก็คือ “สิทธิมนุษยชน”^[๑]

อย่างไรก็ตามมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมาย ของคำว่า สิทธิมนุษยชน ไว้ดังนี้

กมล กมลตระกูล ได้ให้ความหมายไว้ว่า สิทธิมนุษยชน คือ สิทธิในชีวิต การทำลายชีวิต เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ละเมิดกฎหมาย ถือว่าเป็นอาชญากรรมของทุกสังคม สิ่งที่ทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ คือ ปัจจัยในการดำรงชีวิต อันได้แก่ ที่อยู่อาศัย ยาและการรักษาพยาบาล การมีงานทำและมีโอกาสศึกษา เพื่อนำความรู้ไปทำมาหากินเพื่อแสวงหาปัจจัยดำรงชีพ ความยากจน คือ ภาวะที่ขาดแคลนปัจจัยดำรงชีพ สิทธิมนุษยชน คือ สิทธิในความไม่ถูกทำให้เป็นคนจน^[๒]

ชัชชัย ภาคินธู ได้ให้ความหมายไว้ว่า “สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์เกิดมาพร้อมกับความเท่าเทียมกันในแง่ศักดิ์และสิทธิ เพื่อดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ สีผิว เพศ อายุ ภาษา ศาสนา และสถานภาพทางกายและสุขภาพ รวมทั้งความเชื่อทางการเมืองหรือความเชื่ออื่นๆ ที่ขึ้นกับพื้นเพทางสังคม ชาติกำเนิด สิทธิทางสถานะ และการครอบครองทรัพย์สิน ความเป็นจริงเหล่านี้ หากไม่เป็นไปตามสิทธิขั้นพื้นฐานย่อมทำให้เกิดการเรียกร้องขึ้นในด้านศีลธรรมว่าเป็นสิทธิที่มีมาแต่กำเนิดไม่สามารถถ่ายโอนให้กันได้”^[๓]

บรรเจิด ลิงคะเนติ ได้ให้ความหมายไว้ว่า สิทธิมนุษยชนหรือสิทธิของทุกคน สิทธิประเภทนี้ได้แก่ สิทธิที่รัฐธรรมนูญมุ่งที่จะให้ความคุ้มครองแก่ทุกคน โดยมีได้แบ่งแยกว่าบุคคลนั้นจะเป็นคนของชาติใด เชื้อชาติใด หรือศาสนาใด หากบุคคลนั้นเข้ามาอยู่ในขอบเขตอำนาจรัฐที่ใช้รัฐธรรมนูญของประเทศนั้น บุคคลนั้นย่อมได้รับความคุ้มครองภายใต้รัฐธรรมนูญนั้นๆด้วยสิทธิมนุษยชนเป็นคุณลักษณะประจำตัวของมนุษย์ทุกคนเป็นสิทธิเสรีภาพตามธรรมชาติที่เป็นของมนุษย์ ในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์และด้วยเหตุผลแต่เพียงอย่างเดียวว่าเพราะเขาเกิดมาเป็นมนุษย์ มนุษย์ทุกคนมี

[๑] กรมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ,บทวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์และความเชื่อมโยงเพื่อวางทิศทางแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๓, (พ.ศ.๒๕๕๗-๒๕๖๑), หน้า ๑.

[๒] กมล กมลตระกูล,เอกสารบรรยายเรื่องสิทธิมนุษยชนและกลไกการคุ้มครองสิทธิ,(นครราชสีมา; มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ,๒๕๔๘) หน้า ๑๔.

[๓] ช.ชัชชัย ภาคินธู,กระบวนการเรียนรู้และปฏิบัติการสิทธิมนุษยชน,(กรุงเทพมหานคร;สำนักพิมพ์ โอ เอส พรินติ้ง,เฮ้าส์ ๒๕๕๘),หน้า ๒๙.

สิทธิและเสรีภาพเหล่านี้มีอยู่แล้วตั้งแต่ก่อนที่จะมีรัฐเกิดขึ้น สิทธิประเภทนี้ ได้แก่ สิทธิในชีวิตและร่างกายเสรีภาพในทางศาสนา เป็นต้น^[๔]

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้ให้ความหมายสิทธิมนุษยชนไว้ว่า หมายถึง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคล ที่ได้รับการรับรอง หรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหรือตามกฎหมายไทยหรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม เช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ เป็นต้น^[๕]

สิทธิมนุษยชน คือ สิทธิความเป็นมนุษย์หรือสิทธิในความเป็นคน อันเป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ทุกคน เกิดมาพร้อมกับสิทธิติดตัวมาตั้งแต่เกิด สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่ไม่สามารถโอนให้แก่กันได้ และไม่มีบุคคลองค์กรหรือแม้แต่ว่ารัฐสามารถล่วงละเมิดความเป็นมนุษย์นี้ได้ สิทธิความเป็นมนุษย์ไม่เลือกว่าจะมีเชื้อชาติ แหล่งกำเนิด เพศ อายุ สีผิวที่แตกต่างกันหรือยากดีมีจนหรือเป็นคนพิการ สิทธิมนุษยชนไม่มีพรมแดน ไม่มีความแตกต่างใด ๆ หมายถึง สิทธิต่างๆที่มนุษย์แต่ละคนได้มาเริ่มตั้งแต่เกิดจนตายและทุกคนสามารถปฏิบัติตามสิทธิมนุษยชนได้ ถูกต้องตามบทบัญญัติต่างๆ ที่ตราขึ้นในสังคมโลกมนุษย์

ประวัติความเป็นมาของสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชนเป็นประเด็นสำคัญที่นานาชาติให้ความสนใจ องค์กรต่างๆทั้งในระดับโลก เช่น องค์กรสหประชาชาติ และองค์การมหาชน ต่างก็ให้ความสำคัญกับการต่อต้านการละเมิดสิทธิมนุษยชน การรณรงค์ด้านสิทธิมนุษยชนและส่งเสริมให้พลเมือง เคารพสิทธิในความเป็นมนุษย์ และสิทธิขั้นพื้นฐาน อย่างไรก็ตาม การละเมิดสิทธิมนุษยชนด้านต่างๆ ของโลก เป็นปัญหาที่สำคัญเพราะจะส่งเสริมให้สังคมโลกอยู่อย่างปราศจากความสุข

ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ มีแนวคิดทางด้านปรัชญาการเมือง และสังคมของนักคิดชาวยุโรปหลายคน ที่มีอิทธิพล ต่อการปฏิรูปทางการเมือง และสังคมของประเทศในยุโรปตะวันตก และแพร่หลาย ไปถึงทวีปอเมริกาเหนือด้วย นักคิดที่มีชื่อเสียงมาก ได้แก่ จอห์น ล็อก (John Locke) ชาวอังกฤษ ฟร็องซัว วอลแตร์ (Franois Voltaire) และชอง-ชาก รูสโซ (Jean-Jacques Rousseau)

^[๔] บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๕๓) หน้า ๖๓-๖๔.

^[๕] คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชน (กปส.), กลไกคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญ, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท (FES), ๒๕๕๔), หน้า ๓๕.

ชาวฝรั่งเศส กฎหมายรัฐธรรมนูญ ที่มีพื้นฐานจากแนวคิดดังกล่าว เช่น “ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง” (Declaration of the Rights of Man and the Citizen) ในรัฐธรรมนูญของประเทศฝรั่งเศส ซึ่งร่างขึ้นเมื่อ ค.ศ. ๑๗๘๙ และ “บทบัญญัติว่าด้วยสิทธิ” (Bill of Rights) ซึ่งผนวกเป็นบทแก้ไขเพิ่มเติม ๑๐ ฉบับแรก ในรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา เมื่อ ค.ศ. ๑๗๙๑ ถือได้ว่าเป็นการประกาศสิทธิมนุษยชนที่ครอบคลุมด้านต่างๆ อย่างกว้างขวางและเป็นต้นแบบในการร่างรัฐธรรมนูญของประเทศอื่นๆ ในเวลาต่อมา^[๖]

ในช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่ ๒ บรรดาผู้นำของประเทศสมาชิกดั้งเดิม ๕๐ ประเทศ ได้ร่วมลงนามในกฎบัตรสหประชาชาติ (The Charter of the United Nations) เมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๔๕ โดยประกาศเป้าหมายหลักขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งได้ถือกำเนิดขึ้นอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๔๕ ว่า "เพื่อปกป้องคนรุ่นต่อไปจากภัยพิบัติของสงครามและเพื่อยืนยันความศรัทธาในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ในศักดิ์ศรี และคุณค่าของมนุษย์ และในสิทธิอันเท่าเทียมกันของบุรุษและสตรี" ด้วยเหตุที่กฎบัตรสหประชาชาติเป็นสนธิสัญญาที่บรรดาประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติร่วมลงนาม จึงถือว่ามีข้อผูกพันทางกฎหมายที่บรรดาสมาชิกจะต้องปฏิบัติตาม อย่างไรก็ตาม กฎบัตรสหประชาชาติ มิได้มีรายละเอียดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนโดยตรงหรือกลไกที่จะช่วยให้ประเทศสมาชิกปกป้องคุ้มครอง สิทธิมนุษยชน ดังนั้น องค์การสหประชาชาติจึงได้จัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Committee on Human Rights) ขึ้น ใน ค.ศ. ๑๙๔๕ เพื่อร่างกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศ เกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชน ส่งผลให้เกิดปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ซึ่งสหประชาชาติได้มีมติรับรอง เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๘^[๗]

ปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ถือเป็นมาตรฐาน ในการปฏิบัติต่อกันของบรรดานานาชาติ ถึงแม้ว่าจะมิได้มีผลบังคับทางกฎหมายเหมือนอย่างสนธิสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างประเทศ แต่ก็มีพลังสำคัญทางศีลธรรม จริยธรรม และมีอิทธิพลทางการเมืองทั่วโลก รวมทั้งเป็นแนวคิดในการร่างรัฐธรรมนูญของบรรดาประเทศต่างๆ ในเวลาต่อมา

ความสำคัญของสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชนมีความสำคัญ ในฐานะเป็นอารยธรรมโลก (World civilization) ของมนุษย์ ที่พยายามวางหลักความคิดเพื่อให้คนทั่วโลก เกิดความระลึกรู้ คำนึงถึง คุณค่าทางความเป็นมนุษย์ ตั้งแต่ยอมรับความเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรีชาติกำเนิด โดยให้ความสำคัญกับคำว่าชีวิต (Life)

[๖] สารานุกรมไทยฉบับเยาวชน เล่มที่ ๓๒ เรื่องที่ ๔, สิทธิมนุษยชน. www.Kanchanapisek.or.th., สืบค้นวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

[๗] อ้างแล้ว เชิงบรรณ ๖.

(ช:วัชชัย ภาติณฐ์ ๒๕๔๘ : ๓) นอกจากนี้แล้วสิทธิมนุษยชนยังมีความสำคัญในแง่ของการเป็นหลักประกันความเป็นมนุษย์สิทธิและเสรีภาพในสภาวะโลกปัจจุบัน เรื่องสิทธิมนุษยชน ไม่ใช่เรื่องของประเทศใดประเทศหนึ่งเท่านั้นหากแต่เป็นเรื่องที่สังคมทั่วโลกต้องให้ความสำคัญเพราะประเทศไทยในฐานะที่เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ผูกพันตามพันธกรณี แห่งกฎบัตรสหประชาชาติและที่สำคัญเรื่องสิทธิมนุษยชนยังถูกนำไปใช้ในทางการเมืองเศรษฐกิจระหว่างประเทศเช่นกรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพม่า ทำให้สหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปคว่ำบาตรทางการทูต การงดทำการค้าด้วยหรือกรณีการส่งกองกำลังของสหประชาชาติเพื่อเข้าไปยุติการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในบอสเนีย เฮอร์เซโกวีนาและในโคโซโว ของประเทศยูโกสลาเวีย เป็นต้น (กมลพลวัฒน์ ๒๕๔๗ : ๒-๓) ด้วยสาเหตุและความสำคัญดังกล่าวมาข้างต้น เราจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญในด้านการศึกษาเรื่องสิทธิมนุษยชนเพราะมีความสำคัญทางสังคมโลก และการสร้างประชาธิปไตยในสังคมไทย^[๘]

สาเหตุที่มนุษย์ต้องได้รับความคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เนื่องจาก

๑. มนุษย์ทุกคนเกิดมาแล้วย่อมมีสิทธิในตัวเอง
๒. มนุษย์เป็นสัตว์สังคม
๓. มนุษย์มีเกียรติภูมิที่เกิดมาเป็นมนุษย์
๔. มนุษย์ทุกคนเกิดมามีฐานะไม่เท่าเทียมกัน^[๙]

หลักการพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน ๖ ประการ

๑. ทุกคนมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) เป็นสิทธิติดตัวทุกคนตามธรรมชาติ ตั้งแต่เกิด (National Rights)
 ๒. คนทุกคนมีความเสมอภาคและห้ามการเลือกปฏิบัติ (Equality and nondiscrimination)
 ๓. สิทธิมนุษยชนเป็นของคนทุกคนโดยไม่เลือกเชื้อชาติ ศาสนา เพศ อายุ อาชีพ สถานะทางเศรษฐกิจ หรือสังคม สุขภาพ และความคิดเห็นด้านต่างๆ (Universality)
 ๔. สิทธิมนุษยชนเป็นองค์รวมแยกเป็นส่วนๆ ไม่ได้และพึ่งพิงกัน (Indivisibility & Interdependently)
 ๕. การมีส่วนร่วมและการเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิอื่น (Participation & Inclusion)
- หมายความว่า ประชาชนแต่ละคน หรือกลุ่มประชาชนหรือประชาสังคมย่อมมีส่วนร่วม

^[๘] สิทธิมนุษยชน, [Online], Available : [Http://sites.google.com/site/สืบค้นวันที่24พฤษภาคม2561](http://sites.google.com/site/สืบค้นวันที่24พฤษภาคม2561).

^[๙] มลนิธิเพื่อความเข้าใจเด็ก, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๐. สิทธิมนุษยชน, Available : [Http://www.focusthailand.org/สืบค้นวันที่24พฤษภาคม2561](http://www.focusthailand.org/สืบค้นวันที่24พฤษภาคม2561).

อย่างแข็งขันในการเข้าถึงและได้รับประโยชน์จากสิทธิพลเมืองและการเมืองและสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

๖. ตรวจสอบได้และใช้หลักนิติธรรม (Accountability & the Rule of Law) ดังนั้น การจะเข้าใจความหมายสิทธิมนุษยชนนั้น จำเป็นต้องเข้าใจหลักการต่างๆ ที่ถือเป็นองค์รวมของสิทธิมนุษยชนด้วย^[๑๐]

ประเภทของสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชนได้รับการรับรองทั่วโลกว่าเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อมนุษย์นั้นสามารถจำแนกๆ ได้ ๕ ประเภท ทั้งนี้ เป็นไปตาม Universal Declaration of Human Rights ได้แก่

๑. สิทธิพลเมือง (Civil Rights) ได้แก่ สิทธิในชีวิตและร่างกาย เสรีภาพและความมั่นคงในชีวิต ไม่ถูกทรมาน ไม่ถูกทำร้ายหรือฆ่า สิทธิในความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย สิทธิที่จะได้รับสัญชาติ เป็นต้น

๒. สิทธิทางการเมือง (Political Rights) ได้แก่ สิทธิในการมีส่วนร่วมกับรัฐในการดำเนินกิจการที่เป็นประโยชน์สาธารณะ เสรีภาพในการรวมกลุ่มเป็นพรรคการเมือง เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ สิทธิการเลือกตั้งอย่างเสรี

๓. สิทธิทางสังคม (Social Rights) ได้แก่ สิทธิการได้รับการศึกษา สิทธิการได้รับหลักประกันด้านสุขภาพ ได้รับการพัฒนาบุคลิกภาพอย่างเต็มที่ ได้รับความมั่นคงทางสังคม มีเสรีภาพในการเลือกคู่ครองและสร้างครอบครัว เป็นต้น

๔. สิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights) ได้แก่ สิทธิการมีงานทำได้เลือกงานอย่างอิสระ และได้รับค่าจ้างที่เหมาะสม สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน เป็นต้น

๕. สิทธิทางวัฒนธรรม (Cultural Rights) ได้แก่ การมีเสรีภาพในการใช้ภาษาหรือสื่อ ความหมายในภาษาท้องถิ่นของตน มีเสรีภาพในการแต่งกายตามวัฒนธรรม การปฏิบัติตามวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นของตน การปฏิบัติตามความเชื่อทางศาสนา การพักผ่อนหย่อนใจทางศิลปวัฒนธรรม และการบันเทิงได้โดยไม่มีใครมาบีบบังคับ เป็นต้น^[๑๑]

^[๑๐] หลักการและแนวคิดสิทธิมนุษยชน, [Online], Available :[Http://prd.go.th/ewt-dl-link](http://prd.go.th/ewt-dl-link). สืบค้นวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๖๑.

^[๑๑] สิทธิมนุษยชน,ประเภทสิทธิมนุษยชน, Wordpress.com[Online], Available :[Http://noojennn.wordpress.com](http://noojennn.wordpress.com). สืบค้นวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๖๑.

สาระสำคัญของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ

มีวัตถุประสงค์และหลักการทั่วไปเกี่ยวกับมาตรการด้านสิทธิมนุษยชน แต่ไม่มีพันธะผูกพันในแง่ของกฎหมายระหว่างประเทศประกอบด้วย การรับรองสิทธิมนุษยชนในด้านต่างๆ ๓๐ ข้อ ซึ่งสามารถนำมาจัดกลุ่มได้ ๔ กลุ่ม คือ

๑. หลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชนเบื้องต้น (ข้อ ๑-๒)
๒. สิทธิทางการเมืองและสิทธิความเป็นพลเมือง (ข้อ ๓-๒๑)
๓. สิทธิด้านสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม (ข้อ ๒๒-๒๗)
๔. ความรับผิดชอบของทุกคนต่อระเบียบสังคมและการรับรองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานระหว่างประเทศ (ข้อ ๒๘-๓๐)^[๑๒]

สนธิสัญญาที่ประเทศไทยเป็นภาคีด้านสิทธิมนุษยชน

กฎหมายระหว่างประเทศ ด้านสิทธิมนุษยชนที่มีพันธะผูกพันให้รัฐต่างๆที่เข้ามาเป็นภาคีต้องปฏิบัติตาม โดยประเทศไทยเป็นภาคีสถิติสนธิสัญญา หลักด้านสิทธิมนุษยชนจำนวน ๗ ฉบับ ได้แก่

๑. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child - CRC) ผลใช้บังคับเมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๓๕
๒. อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women - CEDAW) มีผลใช้บังคับเมื่อ วันที่ ๘ กันยายน ๒๕๒๘
๓. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR) มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๔๐
๔. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights - ICESCR) มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒
๕. อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination - CERD) มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖
๖. อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention against Torture and Other Cruel,

^[๑๒] สิทธิมนุษยชน(Human Rights),สาระสำคัญของมนุษยชน, [Online], Available :Http www.sw๒.ac.th,user,root,soe๓๑๑๑. สืบค้นวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๖๑.

Inhuman or Degrading Treatment or Punishment - CAT) มีผลใช้บังคับเมื่อ วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

๗. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities - CRPD) มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๑^[๑๓]

สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ใช้ในอดีตได้กล่าวถึงสิทธิมนุษยชนไว้ในบางส่วน จนกระทั่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้บัญญัติเรื่องสิทธิมนุษยชนไว้ ก่อนข้างสมบูรณ์ ดังปรากฏในมาตรา ๔ ซึ่งบัญญัติไว้ว่า ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง ซึ่งสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อหนึ่ง ที่กล่าวไว้ว่า มนุษย์ทั้งหลายเกิดมามีอิสระเสรีและเท่าเทียมกัน ทั้งศักดิ์ศรีและสิทธิต่างในตน มีเหตุผล และมโนธรรม ควรปฏิบัติต่อดิวิญญาณแห่งภราดรภาพ ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จึงได้รับการ บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญของไทยเป็นครั้งแรก

ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๕๐ ยังคงมีการบัญญัติรับรอง สิทธิมนุษยชนไว้ ตามมาตรา ๔ ที่บัญญัติไว้ว่า ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพและ ความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง

ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้รับรองเรื่องสิทธิมนุษยชน ไว้ในมาตรา ๔ ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับการ คุ้มครองในหมวด ๓ ตั้งแต่มาตรา ๒๕ ถึง ๔๙ ได้บรรยายขอบเขตของสิทธิเฉพาะในบางด้าน เช่น ความยุติธรรมทางอาญา การศึกษา การไม่เลือกปฏิบัติศาสนาและเสรีภาพในการแสดงออก การก้าวท้าวชีวิตส่วนตัว^[๑๔]

นอกจากนี้ มาตรา ๒๔๗ ได้ บัญญัติถึงอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน แห่งชาติไว้ว่า “คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

(๑) ตรวจสอบและรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนทุกกรณีโดย ไม่ล่าช้า และเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิ มนุษยชน รวมทั้ง การเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อหน่วยงานของรัฐ หรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง

^[๑๓] อ่างแก้ว เจริญรอด ๑ หน้า ๑๑-๑๖.

^[๑๔] รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ หมวด ๓, สิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทย, Living in Thailand, [Online], Available: www.livinginthailand.com.cde-๒๕๖๐-๐๔, สืบค้นวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๖๑.

(๒) จัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศเสนอต่อรัฐสภา และคณะรัฐมนตรีและเผยแพร่ต่อประชาชน

(๓) เสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมตลอดทั้งการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบหรือ คำสั่งใดๆ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน

(๔) ชี้แจงและรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องโดยไม่ชักช้าในกรณีที่มีการรายงานสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยโดยไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรม

(๕) สร้างเสริมทุกภาคส่วนของสังคมให้ตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชน

(๖) หน้าที่และอำนาจอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

เมื่อรับทราบรายงานตาม (๑) และ (๒) หรือข้อเสนอแนะตาม (๓) ให้คณะรัฐมนตรี ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามความเหมาะสมโดยเร็ว กรณีใดไม่อาจดำเนินการได้หรือต้องใช้เวลาในการดำเนินการให้แจ้งเหตุผลให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติทราบโดยไม่ชักช้า

ในการปฏิบัติหน้าที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต้องคำนึงถึงความผาสุกของ ประชาชนชาวไทยและผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติเป็นสำคัญด้วย”^[๑๕]

การละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย

สังคมไทยเป็นสังคมที่ต่างเชื้อชาติ ศาสนา เผ่าพันธุ์ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติ จงกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวในความเป็นไทยโดยไม่มีการแตกแยก ยอมรับความหลากหลาย มีจิตใจ เอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน จึงไม่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนในเรื่องการแบ่งชนชั้นหรือเผ่าพันธุ์ แต่การละเมิด สิทธิมนุษยชนก็ยังคงปรากฏอย่างต่อเนื่อง เช่น การละเมิดสิทธิเด็ก การละเมิดทางเพศ แรงงาน ยาเสพติด อบายมุข ความรุนแรงในการลงโทษ การละเมิดสิทธิสตรี ในสังคมไทยยังปรากฏการใช้ ความรุนแรงต่อผู้หญิง ความรุนแรงทางเพศในที่สาธารณะ ที่บ้าน ที่ทำงาน สถานกักกัน การล่อลวง ทางอินเทอร์เน็ต โรงภาพยนตร์ บันรณเมล์^[๑๖]

เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ คณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบให้ประกาศใช้วาระ แห่งชาติ เรื่อง สิทธิมนุษยชนร่วมขับเคลื่อน Thailand ๔.๐ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเสนอจาก

[๑๕] เกร็ดความรู้.net ,การเมืองการปกครองและกฎหมาย, [Online], Available: <https://www.xn--๑๒cg๑cxchdoal๒gzc๑c๕d๕a.net/con-๒๕๖๐-๒๔๗/>, สืบค้นวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

[๑๖] อ่างแล้ว เริงอรธ ๖

กระทรวงยุติธรรม โดยมีหลักการให้ส่วนราชการต่างๆ ปรับปรุงทัศนคติเจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้เข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชน และมุ่งลดสถิติการละเมิด สิทธิมนุษยชน^[๑๗]

แต่ปรากฏว่ายังมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ให้ข้อมูลว่าตั้งแต่เดือนมกราคม ถึงตุลาคมของปี ๒๕๖๐ มีจำนวนเรื่องร้องเรียนทั้งหมด ๕๐๑ เรื่อง ที่ส่งมายังคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีเรื่องที่สำคัญๆ ดังนี้^[๑๘]

๑. การค้ามนุษย์

การค้ามนุษย์เป็นปัญหาสำคัญ ในประเทศไทยซึ่งมีทั้งการล่อลวง การลักพาตัวจากกัมพูชา โดยนักค้ามนุษย์และขายให้แก่เรือประมงผิดกฎหมาย ซึ่งจับปลูปลาในอ่าวไทยและทะเลจีนใต้ ถูกบังคับให้ทำงานเป็นทาสบนเรือนานถึง ๓ ปี การค้าเด็กก็เป็นปัญหาหนึ่งที่สำคัญในประเทศไทยเช่นกัน โดยการบังคับให้เด็กที่ถูกลักพาซึ่งอาจมีอายุน้อยเพียง ๔ ปีเป็นทาสเพื่อบริการทางเพศในเมืองใหญ่อย่างกรุงเทพมหานครและภูเก็ต^[๑๙]

๒. ปัญหาการละเมิดสิทธิแรงงานข้ามชาติ

ประเทศไทยมีแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ สหภาพพม่า ราชอาณาจักรกัมพูชา ลาว เดินทางเข้ามาประกอบอาชีพในประเทศไทย ทางที่เข้ามาอย่างถูกต้องตามกฎหมายและลักลอบเข้ามาอย่างผิดกฎหมาย อาชีพที่แรงงานต่างชาตินำเข้ามาทำงาน คือ งานประมงทะเล ทำงานในโรงงานผลิตอาหารทะเลแช่แข็งทำงานในโรงงานน้ำปลา โรงงานอาหารทะเลตากแห้ง ทำงานเกษตร งานก่อสร้าง ลูกจ้างงานบริการ เป็นต้น แรงงานต่างชาตินี้จะถูกกดขี่เอารัดเอาเปรียบเรื่องค่าจ้างแรงงาน การใช้แรงงานอย่างโหดร้ายได้รับการพักผ่อนน้อยไม่ได้รับสวัสดิการที่ดี ในขณะที่เดียวกันแรงงานต่างด้าวข้ามชาติเหล่านี้ก็สร้างปัญหาให้กับประเทศไทย เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาโรคระบาด เป็นต้น

๓. ปัญหาการละเมิดสิทธิเด็กและเยาวชน

ปัญหาการละเมิดสิทธิเด็กและเยาวชนเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศไทย มาเป็นเวลานาน และมีแนวโน้ม ขยายความรุนแรง กว้างขวางขึ้น เช่น เด็กที่ไม่ได้รับการบริการขั้นพื้นฐาน ด้านต่างๆ จากรัฐไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา ด้านบริการสาธารณสุข เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีเด็กพิการ เด็กที่ถูกพ่อแม่หรือครอบครัวทอดทิ้ง เด็กถูกทำร้ายร่างกายและจิตใจถูกทำร้ายทารุณ ถูกกระทำทารุณ หรือถูกล่วงละเมิดทางเพศ เด็กที่ถูกใช้แรงงานอย่างหนัก เด็กถูกนายจ้างทุบตีอีกเป็นจำนวนมาก

^[๑๗] ข้าราชการประจำ, ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑, วาระแห่งชาติสิทธิมนุษยชน [Online],

Available : <http://www.thaigov.go.th/news/contents/details/๑๐๐๑๙>, สืบค้นวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^[๑๘] สำนักข่าวบีบีซีไทย, นันทชนก วงษ์สมุทร, ผู้สื่อข่าว, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐, Available: <https://www.bbc.com/thailand>, สืบค้นวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^[๑๙] วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, การค้ามนุษย์ [Online], Available: <https://th.wikipedia.org>, สืบค้นวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๑.

๔. ปัญหาการละเมิดสิทธิสตรี

การละเมิดสิทธิสตรีในประเทศไทย โดยส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม ซึ่งสามารถแยกออกได้ ๒ ประเภทได้แก่ การกระทำรุนแรงทางกายภาพ เช่น สามีทำร้ายร่างกายภรรยา สามีบังคับขืนใจทางเพศภรรยา หรือแรงงานหญิงถูกเลือกปฏิบัติจากนายจ้าง เช่น ถูกเอารัดเอาเปรียบในเรื่องค่าจ้างและการเลื่อนตำแหน่ง แรงงานหญิงที่เป็นแรงงานข้ามชาติถูกกดขี่ไม่ได้รับสวัสดิการต่างๆ เป็นต้น สตรีถูกล่วงละเมิดทางเพศ ถูกทารุณกรรมอย่างโหดร้าย ถูกบังคับค้าประเวณีหรือค้ำมนุษย์^[๒๐]

๕. ปัญหาด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม

ถึงแม้ว่า รัฐธรรมนูญจะได้กำหนดให้มีการปรับปรุงและพัฒนากฎหมายและกระบวนการยุติธรรมหลายประการ แต่ในทางปฏิบัติการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนก็ยังคงเป็นปัญหาอีกมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา กระบวนการลงโทษโดยวิธีต่างๆ การคุ้มครองเด็กและเยาวชนเมื่อตกเป็นผู้ต้องหา นอกจากนี้ ยังมีกฎหมายและกฎระเบียบอีกเป็นจำนวนมากที่ยังไม่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ และมีกฎหมายอีกเป็นจำนวนมากที่ยังไม่ออกมารองรับสิทธิของประชาชนและสิทธิชุมชน โดยเฉพาะสิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๖. ปัญหาด้านฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิทธิชุมชน

การที่รัฐธรรมนูญรับรองสิทธิของชุมชนในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ก็เพื่อพัฒนาให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีอำนาจต่อรองในการพิทักษ์ปกป้องทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยตลอดจน ความสามารถในการจัดการชุมชนของตน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

อย่างไรก็ตาม รัฐและกลไกของรัฐยังขาดความรู้และความเข้าใจ ถึงวิถีชีวิตของชาวบ้าน และการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างแท้จริง อีกทั้งยังนิยมใช้รัฐเป็นศูนย์กลางในการกำหนดนโยบายและการดำเนินการจึงยังไม่มี การออกกฎหมาย เพื่อรับรองสิทธิชุมชนให้ชัดเจน อีกทั้งบางครั้งยังไม่ตระหนักถึงความจำเป็นในการส่งเสริมและเคารพสิทธิ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาทำให้เกิดปัญหาขัดแย้งจากการดำเนินโครงการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นโครงการของเอกชน บริษัทข้ามชาติหรือรัฐบาล

^[๒๐] โรงเรียนสระบุรีวิทยา, ปัญหาสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยและแนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนา, [Online],

Available: <https://sites.google.com/site/๓๐๓๑๘hayatee/๖-payha-siththi-mnususy-chn-ni-prathes-laea-naewthang-kaekhi-payha-laea-phathna> สืบค้นวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๖๑.

การละเมิดสิทธิมนุษยชนในต่างประเทศ

ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เป็นรูปแบบการปกครองที่ทั่วโลกยอมรับว่าเป็นระบอบการปกครองที่ส่งเสริมและปกป้องสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของพลเมืองในประเทศที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างเข้มแข็ง สิทธิ เสรีภาพของพลเมืองและสิทธิมนุษยชนของพลเมืองได้รับการปกป้อง เคารพและพลเมืองจะมีจิตสำนึกเคารพสิทธิมนุษยชนและปกป้องสิทธิเสรีภาพทางการเมืองของตนเอง ในทางตรงกันข้ามการละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะสิทธิทางการเมือง และการแสดงความคิดเห็นจะเกิดขึ้นมาในประเทศที่ไม่ได้ปกครองระบอบประชาธิปไตย เช่น

ประเทศจีนปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนทางการเมืองและสิทธิการแสดงความคิดเห็นถือเป็นปัญหาใหญ่ที่ทำให้จีนถูกจับจ้องและตำหนิกานานาชาติ และองค์กรด้านสิทธิมนุษยชนหลายครั้ง ซึ่งการละเมิดสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิทางการเมืองและการแสดงความคิดเห็นมีตั้งแต่การควบคุมการแสดงความคิดเห็น การป้องกันสื่อไม่ให้รายงานข่าว การปิดกั้นไม่ให้ประชาชนรับรู้ข่าวสารและหลายครั้ง ถึงขั้นใช้กำลังเข้าปราบปรามผู้เรียกร้องสิทธิทางการเมือง ดังเช่น กรณีปราบปรามนักศึกษาและประชาชนที่เรียกร้องประชาธิปไตยที่จัตุรัสเทียนอันเหมิน เมื่อ ค.ศ. ๑๙๘๙

ประเทศเกาหลีเหนือ ที่ปกครองในระบอบคอมมิวนิสต์รัฐบาลได้กดขี่ ควบคุม การดำเนินชีวิตของประชาชนเกือบทุกด้านโดยเฉพาะด้านสิทธิเสรีภาพในการเสนอข่าวสารการแสดงออกทางการเมืองและมีการจับกุมคุมขังและสังหารนักเคลื่อนไหวทางการเมือง

ประเทศไลบีเรีย ทวีปแอฟริกาหลายประเทศ ที่มีการปกครองด้วยระบอบเผด็จการและการปกครองอย่างโหดร้าย เช่น อดีตประธานาธิบดี ชาลส์ เทย์เลอร์ ของประเทศไลบีเรียที่ปกครองประเทศระหว่าง ค.ศ. ๑๙๘๙ ถึง ๑๙๙๗ ถูกตั้งข้อหาเป็นอาชญากรสงครามและผู้ก่อการอาชญากรรมร้ายแรงต่อมนุษยชาติและช่วงที่เขาปกครองประเทศมีประชาชนถูกสังหารและถูกทำร้ายนับแสนคน รัฐบาลสหรัฐอเมริกา จึงถือว่าเขาเป็นอาชญากรรมมนุษยชาติ^[๒๑]

ประเทศเมียนมาได้เกิดวิกฤตโรฮิงญา เมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๐ กองกำลังติดอาวุธของกลุ่มโรฮิงญา ได้เข้าโจมตีสถานีดำรงและที่ตั้งกองทหารของพม่าในรัฐยะไข่ทำให้มีคนไทยเสียชีวิต ๗๑ คน นับตั้งแต่นั้นมา กองทัพเมียนมาและออกปฏิบัติการกวาดล้างทำให้มีผู้เสียชีวิตกว่า ๔๐๐ คน ชาวโรฮิงญา ๗๕,๐๐๐ คน ต้องอพยพหนีความรุนแรงไปยังชายแดนที่ติดกับบังกลาเทศ เลขาธิการสหประชาชาติ เรียกร้องให้เมียนมายุติการใช้ความรุนแรงภายใน ๒ สัปดาห์ ที่ผ่านมาชาวโรฮิงญาต้องอพยพลี้ภัยแล้ว ๑๒๐,๐๐๐ คน ทหารเมียนมาได้เผาทำลายบ้านชาวโรฮิงญา หลายร้อยหลัง กระแสโลกมองว่าเป็นความขัดแย้งระหว่างกองทัพเมียนมากับชนกลุ่มน้อยโรฮิงญา หรือระหว่าง

^[๒๑] ชนพร ศรีทธา,๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๔,สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก,[Online],

กองทัพเมียนมากับผู้นับถือศาสนาอิสลามโรฮิงญา เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อมาองค์การ Human Rights Watch ได้เผยแพร่รายงาน กล่าวหากองทัพเมียนมาว่าปฏิบัติการณ์ล้างเผ่าพันธุ์สังหาร ช่มชืด แม้แต่การสังหารหมู่เกิดขึ้นส่วนในรัฐยะไข่ คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติได้ เรียกร้องให้เมียนมายุติความรุนแรงแต่ยังไม่มีการออกมาตรการลงโทษใดๆ ในขณะเดียวกัน สหภาพ ยุโรปและนานาชาติได้ประกาศคว่ำบาตรทางด้านเศรษฐกิจต่อรัฐบาลเมียนมา เช่น ลดการลงทุน ตัดการช่วยเหลือด้านต่างๆ เป็นต้น

นอกจากในรัฐยะไข่แล้ว องค์การสหประชาชาติเปิดเผยว่า นับตั้งแต่เดือนเมษายน ๒๕๖๑ มี ประชาชนราว ๔,๐๐๐ คนต้องหลบหนีความรุนแรงจากสถานการณ์สู้รบระหว่างกองทัพเมียนมากับ กองกำลังชนกลุ่มน้อย องค์การเอกราชคะฉิ่นหรือ KIO (Kachin Independence Organization) ที่กำลังกลายเป็นปัญหาใหญ่ขึ้นในพื้นที่ตอนเหนือสุดของเมียนมา^[๒๒]

นอกจากนี้ยังมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นในประเทศต่างๆทั่วโลก เช่นหลายประเทศใน ทวีปแอฟริกา ซีเรีย เวเนซุเอลา ฟิลิปปินส์ เวียดนาม โดยมีการสังหารหมู่ การใช้แก๊สพิษ การจับกุม ประชาชนด้วยวิธีรุนแรง การจำกัดปิดกั้นเสรีภาพของประชาชนและสื่อสารมวลชนตลอดจน การล่วงละเมิดทางเพศเด็ก เยาวชน รวมทั้งการจำกัดสิทธิสตรี เป็นต้น

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.๑๙๔๘ จำนวน ๓๐ ข้อ

ข้อ ๑ มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาอิสระเสรี และเท่าเทียมกันทั้งศักดิ์ศรีและสิทธิ ทุกคนได้รับการประสิทธิ ประสาทเหตุผล และมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันอย่างฉันพี่น้อง

ข้อ ๒ บุคคลชอบที่จะมีสิทธิและเสรีภาพประดาที่ระบุไว้ในปฏิญญานี้ ทั้งนี้โดยไม่มีการจำแนกความ แตกต่างในเรื่องใด ๆ เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเห็นทางการเมืองหรือ ทางอื่นใด ชาติหรือสังคมอันเป็นที่มาเดิม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นใด

นอกจากนี้การจำแนกข้อแตกต่างโดยอาศัยมูลฐานแห่งสถานะทางการเมืองทางตุลาณาหรือ ทางเรื่องระหว่างประเทศของประเทศ หรือดินแดนซึ่งบุคคลสังกัดจะทำมิได้ ทั้งนี้ไม่ว่า ดินแดนดังกล่าวจะเป็นเอกราชอยู่ในความพิทักษ์มิได้ปกครองตนเองหรืออยู่ภายใต้การจำกัด แห่งอธิปไตยอื่นใด

ข้อ ๓ บุคคลมีสิทธิในการดำรงชีวิตในเสรีธรรมและในความมั่นคงแห่งร่างกาย

ข้อ ๔ บุคคลใดจะถูกบังคับให้เป็นทาส หรืออยู่ในภาวะจำยอมใด ๆ มิได้ การเป็นทาสและการค้าทาส จะมีไม่ได้ในทุกรูปแบบ

^[๒๒] ข่าวสด-Khaosod,๓๐ เมษายน ๒๕๖๑ , “หลายพันชีวิตต้องพลัดถิ่นจากการสู้รบในรัฐคะฉิ่นของเมียนมา”[Online], Available:Https://khaosod-new-unixdev.co.th.สืบค้นวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

- ข้อ ๕ บุคคลใดจะถูกทรมาน หรือได้รับการปฏิบัติ หรือลงทัณฑ์ซึ่งทารุณโหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือ
 หยามเกียรติมิได้
- ข้อ ๖ ทุก ๆ คนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลในกฎหมายไม่ว่า ณ ที่ใด
- ข้อ ๗ ทุก ๆ คนต่างเสมอกันในกฎหมายและชอบที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียม
 กันโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ ทุก ๆ คนชอบที่จะได้รับการคุ้มครองอย่างเสมอหน้าจาก
 การเลือกปฏิบัติใด ๆ อันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญานี้ และต่อการยุยงส่งเสริมให้เกิดการ
 เลือกปฏิบัติเช่นนั้น
- ข้อ ๘ บุคคลมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอย่างได้ผลโดยผลศาลแห่งชาติ ซึ่งมีอำนาจเนื่องจากการ
 กระทำใด ๆ อันละเมิดต่อสิทธิขั้นมูลฐาน ซึ่งตนได้รับจากรัฐธรรมนูญหรือจากกฎหมาย
- ข้อ ๙ บุคคลใดจะถูกจับ กักขัง หรือเนรเทศโดยพลการมิได้
- ข้อ ๑๐ บุคคลชอบที่จะเท่าเทียมกันอย่างบริบูรณ์ในอันที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและ
 เปิดเผยโดยศาลซึ่งเป็นอิสระและไร้อคติ ในการวินิจฉัยชี้ขาดสิทธิและหน้าที่ ตลอดจนข้อที่
 ตนถูกกล่าวหาใด ๆ ทางอาญา
- ข้อ ๑๑
๑. บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาด้วยความผิดทางอาญา สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า
 บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาโดยเปิดเผย ณ ที่ซึ่ง
 ตนได้หลักประกันทั้งหมดที่จำเป็นในการต่อสู้คดี
 ๒. บุคคลใดจะถูกถือว่ามีความผิดอันมีโทษทางอาญาใด ๆ ด้วยเหตุผลที่ตนได้กระทำหรือ
 เว้นการกระทำการใด ๆ ซึ่งกฎหมายของประเทศหรือกฎหมายระหว่างประเทศ ในขณะที่มี
 การกระทำนั้นมิได้ระบุม่าเป็นความผิดทางอาญามีได้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนัก
 กว่าโทษที่ใช้อยู่ในขณะที่การกระทำความผิดทางอาญานั้นเกิดขึ้นมิได้
- ข้อ ๑๒
- การเข้าไปแทรกสอดโดยพลการในกิจส่วนตัว ครอบครัว เคหสถาน การส่งข่าวสารตลอดจน
 การโจมตีต่อเกียรติยศและชื่อเสียงของบุคคลนั้นจะทำได้ ทุก ๆ คนมีสิทธิที่จะได้รับความ
 คุ้มครองตามกฎหมายจากการสอดแทรกและโจมตีดังกล่าว
- ข้อ ๑๓
๑. บุคคลมีสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการเคลื่อนย้าย และในถิ่นที่อยู่ภายในขอบเขตดินแดนของ
 แต่ละรัฐ
 ๒. บุคคลมีสิทธิที่จะเดินทางออกจากประเทศใด ๆ รวมทั้งของตนเองและที่จะกลับคืนสู่บ้าน
 เกิดเมื่อนอน

ข้อ ๑๔

๑. บุคคลมีสิทธิที่จะแสวงหาและพักพิงในประเทศอื่น ๆ เพื่อลี้ภัยจากการกดขี่ข่มเหง
๒. สิทธินี้จะกล่าวอ้างมิได้ในกรณีการฟ้องคดี ซึ่งโดยความจริงเกิดจากความผิดที่ไม่ใช่เรื่อง การเมือง หรือจากการกระทำที่ขัดต่อความมุ่งประสงค์และหลักการของสหประชาชาติ

ข้อ ๑๕

๑. บุคคลมีสิทธิในการถือสัญชาติ
๒. การถอนสัญชาติโดยพลการ หรือการปฏิเสธที่จะเปลี่ยนสัญชาติของบุคคลใดนั้นจะกระทำ มิได้

ข้อ ๑๖

๑. ชายและหญิงเมื่อเจริญวัยบริบูรณ์แล้ว มีสิทธิที่จะสมรสและที่จะสร้างครอบครัวโดยไม่มี การจำกัดใด ๆ เนื่องจากเชื้อชาติ สัญชาติ หรือศาสนา บุคคลชอบที่จะมีสิทธิเท่าเทียมกันใน เรื่องการสมรสในระหว่างการสมรสและในการขาดจากการสมรส
๒. การสมรสจะกระทำได้อีกก็โดยการยินยอมอย่างเสรี และเต็มใจของคู่บ่าวสาวผู้ตั้งใจจะ กระทำการสมรส
๓. ครอบครัว คือ กลุ่มซึ่งเป็นหน่วยธรรมชาติและพื้นฐานของสังคมและชอบที่จะได้รับการ คุ้มครองโดยสังคมและรัฐ

ข้อ ๑๗

๑. บุคคลมีสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยลำพังตนเอง และโดยการร่วมกับผู้อื่น
๒. การยึดเอาทรัพย์สินของบุคคลใดไปเสียโดยพลการกระทำมิได้

ข้อ ๑๘

บุคคลมีสิทธิในเสรีภาพแห่งความคิด มโนธรรม และศาสนา สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพที่จะเปลี่ยน ศาสนา หรือความเชื่อถือ และเสรีภาพ ที่จะแสดงให้ศาสนาหรือความเชื่อถือประจักษ์ในรูป ของการสั่งสอน การปฏิบัติกิจความเคารพสักการะบูชา สวดมนต์และการถือปฏิบัติพิธีกรรม ไม่ว่าโดยลำพังตนเอง หรือร่วมกับผู้อื่นในประชาคมในที่สาธารณะหรือส่วนตัว

ข้อ ๑๙

บุคคลมีสิทธิในเสรีภาพแห่งความเห็นและการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพที่จะยึดมั่นใน ความเห็นปราศจากการสอดแทรกและที่แสวงหารับตลอดจนแจ้งข่าว รวมทั้งความคิดเห็น ผ่านสื่อใด ๆ และโดยมิต้องคำนึงถึงเขตแดน

ข้อ ๒๐

๑. บุคคลมีสิทธิในเสรีภาพแห่งการชุมนุม และการสมาคมโดยสงบ
๒. การบังคับให้บุคคลเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมจะทำได้

ข้อ ๒๑

๑. บุคคลมีสิทธิที่จะเข้าร่วมในรัฐบาลแห่งประเทศของตน ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยผู้แทนซึ่งผ่านการเลือกอย่างเสรี
๒. บุคคลมีสิทธิเข้าถึงเท่ากันในบริการสาธารณะในประเทศของตน
๓. เจตจำนงของประชาชนจะเป็นฐานแห่งอำนาจของรัฐบาล เจตจำนงนี้จะแสดงออกโดยการเลือกตั้งเป็นครั้งเป็นคราวอย่างแท้จริง ด้วยการให้สิทธิออกเสียงอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกันและโดยการลงคะแนนลับหรือวิธีการลงคะแนนอย่างเสรี

ข้อ ๒๒

ในฐานะสมาชิกของสังคมด้วยความเพียรพยายามของชาติตลอดจนความร่วมมือระหว่างประเทศและโดยการสอดคล้องกับการระบียบและทรัพยากรของแต่ละรัฐ บุคคลมีสิทธิในความมั่นคงทางสังคมและชอบที่จะได้รับผลแห่งสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมซึ่งจำเป็นต่อศักดิ์ศรีและการพัฒนาบุคลิกภาพอย่างเสรีของตน

ข้อ ๒๓

๑. บุคคลมีสิทธิที่จะทำงาน ที่จะเลือกงานอย่างเสรี ที่จะมีสถานะการทำงานที่ยุติธรรมและพอใจ และที่จะได้รับความคุ้มครองจากการว่างงาน
๒. บุคคลมีสิทธิในการรับค่าตอบแทนเท่ากันสำหรับการทำงานที่เท่ากัน โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติใด ๆ
๓. บุคคลผู้ทำงานมีสิทธิในรายได้ซึ่งยุติธรรม และเอื้อประโยชน์เพื่อเป็นประกันสำหรับตนเองและครอบครัวให้การดำรงชีวิตมีค่าควรแก่ศักดิ์ศรีของมนุษย์ และถ้าจำเป็นก็ชอบที่จะได้รับความคุ้มครองทางสังคมอื่น ๆ เพิ่มเติม
๔. บุคคลมีสิทธิที่จะก่อตั้งและเข้าร่วมกับสหภาพแรงงานเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของตน

ข้อ ๒๔

บุคคลมีสิทธิในการพักผ่อนและเวลาว่าง รวมทั้งการจำกัดเวลาทำงานที่ชอบด้วยเหตุผลและมีวันหยุดครั้งคราวที่รับค่าตอบแทน

ข้อ ๒๕

๑. บุคคลมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอสำหรับสุขภาพ และความอยู่ดีของคุณ และครอบครัวรวมทั้งอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย การรักษาพยาบาล และบริการสังคมที่จำเป็น

และสิทธิในความมั่นคงในกรณีว่างงาน เจ็บป่วย ทูพพลภาพ เป็นหม้าย ้วยชรา หรือการขาดปัจจัยในการเลี้ยงชีพอื่นใดในเหตุการณ์อันเกิดจากที่ตนจะควบคุมได้

๒. มารดาและบุตรชอบที่จะได้รับการดูแลและความช่วยเหลือเป็นพิเศษ เด็กทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นบุตรในหรือนอกสมรสย่อมได้รับการคุ้มครองทางสังคมเช่นเดียวกัน

ข้อ ๒๖

๑. บุคคลมีสิทธิในการศึกษาการศึกษาจะเป็นสิ่งที่ให้เปล่าโดยไม่คิดมูลค่า อย่างน้อยสุดในชั้นประถมศึกษาและขั้นพื้นฐาน ชั้นประถมศึกษาให้เป็นการศึกษาภาคบังคับ ชั้นเทคนิค และชั้นประกอบอาชีพเป็นการศึกษาจะต้องจัดมีขึ้นโดยทั่วไป และชั้นสูงเป็นชั้นที่จะเปิดให้ทุกคนเท่ากันตามความสามารถ

๒. การศึกษาจะมุ่งไปในทางพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์อย่างเต็มที่ และเพื่อเสริมพลังการเคารพต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นมูลฐานให้แข็งแกร่ง ทั้งจะมุ่งเสริมความเข้าใจ ขันติ และมิตรภาพในระหว่างประชาชาติ กลุ่มเชื้อชาติ หรือกลุ่มศาสนา และจะมุ่งขยายกิจกรรมของสหประชาชาติเพื่ออํารงสันติภาพ

๓. ผู้ปกครองมีสิทธิก่อนผู้อื่นที่จะเลือกชนิดของการศึกษาสำหรับบุตรหลานของตน

ข้อ ๒๗

๑. บุคคลมีสิทธิที่จะเข้าร่วมใช้ชีวิตทางด้านวัฒนธรรมในประชาคมอย่างเสรี ที่จะพึงใจในศิลปะและมีส่วนในความคืบหน้าและผลประโยชน์ทางวิทยาศาสตร์

๒. บุคคลมีสิทธิในการรับความคุ้มครองประโยชน์ทางด้านศิลปกรรมและทางวัตถุอันเป็นผล ได้จากการประดิษฐ์ทางวิทยาศาสตร์ วรรณกรรม และศิลปะซึ่งตนเป็นเจ้าของ

ข้อ ๒๘

บุคคลชอบที่จะได้รับประโยชน์จากระเบียบสังคมและระหว่างประเทศอันจะอำนวยให้การใช้สิทธิและเสรีภาพบรรดาที่ได้ระบุในปฏิญญานี้ทำได้อย่างเต็มที่

ข้อ ๒๙

๑. บุคคลมีหน้าที่ต่อประชาคมอันเป็นที่เดียวซึ่งบุคลิกภาพของตนจะพัฒนาได้อย่างเสรีและเต็มความสามารถ

๒. ในการใช้สิทธิและเสรีภาพบุคคลต้องอยู่ภายใต้เพียงเช่นที่จำกัดโดยกำหนดแห่งกฎหมาย เฉพาะ เพื่อความมุ่งประสงค์ให้ได้มาซึ่งการยอมรับและการเคารพโดยชอบสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นและเพื่อให้สอดคล้องกับข้อกำหนดอันยุติธรรมของศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยของประชาชาติและสวัสดิการโดยทั่วไปในสังคมประชาธิปไตย

๓. สิทธิและอิสรภาพเหล่านี้ มิว่าจะด้วยกรณีใดจะมิให้ขัดกับความมุ่งประสงค์และหลักการของสหประชาชาติไม่ได้

ข้อ ๓๐

ข้อความต่าง ๆ ตามปฏิญญานี้ไม่เปิดช่องที่จะแปลความได้ว่าให้สิทธิใด ๆ แก่รัฐ กลุ่มชนหรือบุคคลใด ๆ ที่จะประกอบกิจกรรมหรือกระทำการใด ๆ อันมุ่งต่อการทำลายสิทธิและเสรีภาพใด ๆ บรรดาที่ได้ระบุไว้ในบทบัญญัติฉบับนี้^[๒๓]

ประชาธิปไตย (Democracy)

ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองแบบหนึ่งซึ่งการบริหารอำนาจรัฐมาจากเสียงข้างมากของพลเมือง ผู้เป็นเจ้าของอำนาจประชาธิปไตย โดยพลเมืองสามารถใช้อำนาจของตนเอง หรือผ่านทางผู้แทนที่เลือกไปใช้อำนาจแทนก็ได้ ประชาธิปไตยยังเป็นอุดมคติที่ว่าพลเมืองในชาติร่วมกันพิจารณากฎหมายและการปฏิบัติของรัฐ และกำหนดให้พลเมืองทุกคนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและความเท่าเทียมกัน

ประชาธิปไตยเกิดขึ้นในบางนครรัฐของกรีกโบราณโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเอเธนส์ เมื่อ ๕๐๘ ปีก่อนคริสตกาลประชาธิปไตยแบบนี้เรียกว่า ประชาธิปไตยทางตรง ซึ่งพลเมืองเกี่ยวข้องในกระบวนการทางการเมืองโดยตรง แต่ประชาธิปไตยในปัจจุบันเป็นประชาธิปไตยแบบผู้แทน โดยเลือกนักการเมืองเป็นผู้แทนตนในรัฐสภา จากนั้นสมาชิกสภาจะตัดสินใจด้วยเสียงข้างมาก ประชาธิปไตยทางตรงยังมีในระดับท้องถิ่นหลายประเทศ เช่น การเลือกตั้งสมาชิกเทศบาลอย่างไรก็ดีในระดับชาติ ความเป็นประชาธิปไตยทางตรงมีเพียงการลงประชามติ การริเริ่มออกกฎหมายและการถอดถอนผู้ได้รับเลือกตั้ง^[๒๔]

คำนิยามประชาธิปไตย

คำว่า Democracy ในภาษาอังกฤษมีรากศัพท์มาจากภาษากรีกโบราณว่า **ดีโมคระเทีย (demokratia)** ซึ่งหมายถึง การปกครองโดยประชาชน Populan government อันเป็นคำประสมระหว่าง ดีโมส (demos) และคราทอส (kratos) หมายถึง การปกครอง หรือพละกำลัง ส่วนในภาษาไทย คำว่าประชาชน ประชาธิปไตย ประกอบด้วยคำว่า ประชา หมายถึง “**ปวงชน**” และ “**อธิปไตย**” ความเป็นใหญ่ เมื่อรวมกัน จึงหมายถึง **ความเป็นใหญ่ของประชาชน** ส่วนพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายว่า **แบบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่** อติตประธานาธิบดี

^[๒๓] Kati Human Rights Watch, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๐, ปฏิญญาสากลว่าด้วยเรื่องมนุษยชน, [Online],

Available : <http://oknation.nationtv.tv>, สืบค้นวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^[๒๔] วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, “ประชาธิปไตย,” [Online], Available: <https://th.wikipedia.org/wiki/ประชาธิปไตย>

สืบค้นวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๖๑.

แห่งสหรัฐอเมริกา อัมราฮัม ลินคอล์น กล่าวว่า ประชาธิปไตย เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน^[๒๕]

ทฤษฎีประชาธิปไตย

นักปราชญ์ของกรีกโบราณทั้งเพลโตและอริสโตเติล ไม่เห็นด้วยกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพลโตได้แสดงความเห็นถึงผู้ทำให้รัฐอุดมคติ ในหนังสืออูโตมรัฐว่า ผู้นำของรัฐ ควรเป็นผู้นำคนกลุ่มน้อยที่ทรงความรู้และเปี่ยมด้วยคุณธรรม อุทิศตนให้กับรัฐเมื่อรัฐมีผู้นำที่มีคุณภาพเช่นนี้ รัฐนั้นก็เจริญก้าวหน้ามีระบบการบริหารที่ดี ประชาชนจะมีชีวิตที่เป็นสุข เพลโตเห็นว่าการปกครองแบบอภิชนาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองที่ดีที่สุด

ส่วนทางด้าน อริสโตเติล ได้จัดแบ่งรูปแบบการปกครองออกเป็นรูปแบบที่ดีและเลว ซึ่งเขาได้พิจารณาว่า ระบอบประชาธิปไตย เป็นการปกครองที่ไม่ดีเมื่อเทียบกับการปกครองโดยชนชั้นกลาง เขาเชื่อว่ารากฐานของระบอบประชาธิปไตยนั้นมาจากเสรีภาพ ที่พลเมืองสามารถแบ่งปันเสรีภาพกันได้

จอห์น ล็อก (Jhon Locke ค.ศ. ๑๖๓๒-๑๗๐๔) นักปรัชญาชาวอังกฤษได้เขียนหนังสือเรื่อง Two Treatises of Government ได้เสนอแนวคิดหลักคือ การเสนอทฤษฎี ที่ว่ารัฐบาลจัดตั้งขึ้น โดยความยินยอมของประชาชน และต้องรับผิดชอบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รัฐบาลมีอำนาจภายในขอบเขตที่ประชาชนมอบให้รัฐ ต้องไม่แทรกแซงในกิจการของปัจเจกชน นอกจากกรณีจำเป็นจริงๆ แนวคิดดังกล่าว เป็นรากฐานระบอบประชาธิปไตย แนวคิดการเมืองประชาธิปไตยของจอห์น ล็อก ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นเจ้าทฤษฎีแห่งสิทธิเสรีภาพตามธรรมชาติ

บารอน เดอ มงเตสกีเอร์ (Baron de Montesquieu ค.ศ. ๑๖๘๙-๑๗๗๕) ซึ่งได้รับสมญานามว่าเจ้าทฤษฎีแห่งการแบ่งแยกอำนาจได้เขียนหนังสือชื่อวิญญาณแห่งกฎหมาย (The Spirit of Law ค.ศ. ๑๗๔๘) ได้แสดงแนวความคิดประชาธิปไตยว่า

๑. ระบอบกษัตริย์ไม่เหมาะสมสำหรับประเทศที่ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมือง แต่ควรมีรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

๒. มีแนวความคิดสอดคล้องกับ จอห์น ล็อก โดยให้แนวคิด “ทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจ” โดยแบ่งอำนาจอธิปไตย ออกเป็น ๓ ส่วน คือนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ

ของชาคส์ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau ค.ศ. ๑๗๑๒-๑๗๗๘) ชาวฝรั่งเศส เป็นเจ้าของทฤษฎีแห่งอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนถือเป็นบิดาแห่งประชาธิปไตย เขียนหนังสือชื่อสัญญาประชาคม (Social Contract) โดยเน้นว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน” รัฐบาลที่ดีต้อง

^[๒๕] อังแล้วเชิงอรรถ ๒๓.

มาจากประชาชน และรัฐบาลที่ดีต้องสัญญากับประชาชนว่าจะดูแลให้ประชาชน อยู่ดีกินดีมีความสุข ถ้ารัฐบาลไม่ทำตามสัญญาประชาชนมีสิทธิล้มล้างรัฐบาลได้ รุสโซ ได้ชื่อว่าเป็นผู้วางรากฐานอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนและระบอบประชาธิปไตยในเวลาต่อมา^[๒๖]

บรรพต วีระสัย,สุรพล ราชทัณฑารักษ์ และบวร ประพฤติติ ได้รวบรวมคำนิยามของคำว่าประชาธิปไตยไว้ ๗ ประการดังนี้

๑. การปกครองของประชาชนโดยประชาชน เพื่อประชาชน
๒. การปกครองซึ่งรัฐบาลมีอำนาจจำกัด
๓. การปกครองโดยเสียงของคนส่วนมาก โดยไม่ลืมหินสิทธิของคนส่วนน้อยหรือคนที่มีเสียงข้างน้อยในสังคม
๔. การปกครองโดยหลักนิติธรรม
๕. การปกครองที่ถือว่าเสียงของประชาชนคือเสียงสวรรค์
๖. การปกครองซึ่งเน้นในเรื่องความเสมอภาคโดยเปิดโอกาสให้ทุกคนเป็นผู้นำโดยทัดเทียมกัน
๗. การปกครองที่เจริญรอยตามพุทธสุภาษิตที่ว่า “ปชาสุขํ มหุตตมํ”

สรุปได้ว่า ประชาธิปไตยนั้นมีความหมายกว้างขวางหลายสถานะ ทั้งในฐานะ ที่เป็นระบบการเมืองและการปกครอง ในฐานะที่เป็นอุดมคติและปรัชญาในการดำรงชีวิตร่วมกันของมนุษย์และในฐานะที่เป็นวิถีชีวิตประชาธิปไตย ทุกวันนี้มีหลายประเทศได้ใช้ประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect Democracy) ซึ่งเป็นการปกครองโดยผ่านทางผู้แทนของประชาชน ซึ่งเราเรียกว่าประชาธิปไตยโดยเสรีหรือเสรีประชาธิปไตย (Liberal Democracy) หรือประชาธิปไตยตะวันตก (Western Democracy) ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงประชาธิปไตยจึงจะถือตามความหมายดังกล่าวนี้^[๒๗]

^[๒๖] vee za, ๒๕๕๙, “นักปรัชญาการเมืองแนวประชาธิปไตย,” DMC Post [Online],

Available: https://dmcpost.blogspot.com/๒๐๑๖/๐๕/blog-post_๗๕๗.html, สืบค้นวันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๑.

^[๒๗] คลังบทความ สภานักพัฒนาเพื่อประชาธิปไตย ,๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๓, “ประชาธิปไตย คือ อะไร?,” [Online],

Available: http://article-spadmc.blogspot.com/๒๐๑๐/๑๐/blog-post_๑๐.html, สืบค้นวันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๑.

วิถีประชาธิปไตย

ประชาชนมีวิถีชีวิตหรือวิธีการดำเนินชีวิตในสังคมเพื่อเอื้ออำนวยต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้แก่

๑. เคารพในเหตุผลมากกว่าบุคคล มีการรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่ายเพื่อค้นหาเหตุผลและความถูกต้องที่แท้จริงประชาธิปไตยเชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์มีเหตุผล
๒. รู้จักประนีประนอม คือการยอมรับการแก้ไขปัญหาคด้วยสันติวิธี ไม่นิยมความรุนแรง ต้องยอมรับ ความเห็นที่แตกต่างของบุคคลอื่น
๓. มีระเบียบวินัย คือต้องปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมืองอย่างสม่ำเสมอ ไม่ใช่สิทธิเสรีภาพเกินขอบเขต
๔. มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม คนในสังคมมีความรู้สึกเป็นเจ้าของประเทศ และประเทศเป็นของคนทุกคน
๕. มีทัศนคติที่ดีต่อคนอื่น เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

องค์ประกอบสำคัญของประชาธิปไตย

กล่าวโดยสรุปในเชิงวิชาการได้ว่าระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงนั้นต้องอยู่บนรากฐานหลักการสำคัญ ๕ ประการ คือ

๑. หลักอำนาจอธิปไตยของประชาชน (Popular Sovereignty) ประชาชนแสดงออก ซึ่งการเป็นเจ้าของโดยใช้อำนาจที่มีตามกระบวนการเลือกตั้งอย่างอิสระและทั่วถึงในการให้ได้มาซึ่งตัวผู้ปกครองและตัวแทนของตน รวมทั้งประชาชนมีอำนาจในการคัดค้านและถอดถอนผู้ปกครองและผู้ที่ประชาชนเห็นว่าไม่ได้บริหารประเทศในทางที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม เช่น มีพฤติกรรมฉ้อโกง หาผลประโยชน์ทับซ้อนจนร่ำรวยผิดปกติ

๒. หลักเสรีภาพ (Liberty) ประชาชนทุกคนมีความสามารถในการกระทำหรืองดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่บุคคลต้องการตราบเท่าที่การกระทำของเขานั้นไม่ไปละเมิดรอนสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นหรือละเมิดต่อความสงบเรียบร้อยทางสังคมและความมั่นคงของประเทศชาติ

๓. หลักความเสมอภาค (Equality) การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงทรัพยากร และคุณค่าต่างๆของสังคมที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่ถูกกีดกันด้วยสาเหตุแห่งความแตกต่างทางชั้นวรรณะทางสังคมชาติพันธุ์ วัฒนธรรมความเป็นอยู่ฐานะทางเศรษฐกิจหรือด้วยสาเหตุอื่น

๔. หลักการปกครองโดยกฎหมายหรือหลักนิติธรรม (Rule of Law) ให้ความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนทั้งในเรื่องสิทธิเสรีภาพในทรัพย์สิน การแสดงออก การดำรงชีพ

๕. **หลักปกครองโดยเสียงข้างมาก (Majority Rule)** ควบคู่ไปกับการเคารพเสียงส่วนน้อย (Minority Rights) การตัดสินใจใดๆ ที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนหม่มาก การตัดสินใจของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายตุลาการ ย่อมต้องถือเอาเสียงข้างมากในเรื่องนั้นๆ เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจทางเลือกโดยถือว่าเป็นตัวแทนที่สะท้อนความต้องการหรือข้อเรียกร้องของคนหม่มาก หลักการนี้ต้องควบคู่ไปกับการเคารพและคุ้มครองสิทธิเสียงส่วนน้อยด้วย ทั้งนี้ เพื่อประกันว่าฝ่ายเสียงข้างมากจะไม่ใช้วิธีการพวกมากลากไปเพื่อผลประโยชน์ของพวกเขา^[๒๘]

ความสัมพันธ์ประชาธิปไตยกับสิทธิมนุษยชน

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยถือว่าสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคเป็นหลักที่สำคัญที่สุด กล่าวคือ ทุกคนเกิดมามีความเสมอภาคกันในการเป็นประชาชนหรือความเสมอภาคกันตามกฎหมายและความเสมอภาคทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตยประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในชีวิตร่างกายสิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในการนับถือศาสนา สิทธิในการเลือกที่อยู่อาศัย สิทธิในการแสดงออก สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและ สิทธิขั้นพื้นฐานอื่นๆ สิทธิกล่าวมาข้างต้น คือ สิทธิโดยธรรมชาติหรือตัวแทนของรัฐหรือกลไกสิทธิ ที่เรียกว่า ระบบราชการ จะไม่มีอำนาจ ในการออกกฎหมายที่จะละเมิดสิทธิขั้นมูลฐานดังกล่าว เช่น การจับคนไปกักขังโดยไม่มีเหตุผลและไม่มีอำนาจตามกฎหมาย โดยผิดกระบวนการและครรลองของกระบวนการยุติธรรม ย่อมเป็นการละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพทางร่างกาย การที่บังคับไม่ให้คนแสดงความคิดเห็น ถือว่าเป็นการกระทำที่ขัดต่อสิทธิเสรีภาพซึ่งเป็นสิทธิโดยธรรมชาติ นอกจากนี้ บุคคลที่มีความแตกต่างในทางเพศเช่น เพศชายและเพศหญิงย่อมมีความเสมอภาคกัน สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคนี้ยังรวมไปถึงภาระของรัฐและของสังคมโดยรวมที่ต้องการให้ความสงเคราะห์และคุ้มครองบุคคลเสียเปรียบ เช่น บุคคลสูงอายุ บุคคลที่พิการและด้อยโอกาส ที่จะได้รับการดูแลอย่างเสมอภาคกัน^[๒๙]

สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคจึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการบ่งชี้ว่า สังคมหรือบ้านเมืองใดมีความสงบสุขมีสันติมีความเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ในปฏิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนทั้ง ๓๐ ข้อ ได้กล่าวยกย่องศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของเชื้อชาติ สีผิว ภาษา ประเพณีและวัฒนธรรม นอกจากนี้ปฏิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้ยอมรับในเรื่อง สิทธิเสรีภาพในชีวิตร่างกาย ทรัพย์สินและความเสมอภาค ทางกฎหมายของประชาชน การไม่กล่าวร้ายกาย แทรกแซงชีวิตส่วนตัว การมีสิทธิเสรีภาพในการเลือกที่อยู่อาศัย การประกอบ

^[๒๘] วิทยากร เชียงกุล, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๑, รากฐานสำคัญของประชาธิปไตย, ชมรมศึกษามผลงานวิทยากร เชียงกุล

[Online], Available: <https://witayakornclub.wordpress.com/๒๐๐๘/๑๐/๒๑/๖๑๒๐๐๘/>; สืบค้นวันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๑.

^[๒๙] ลิขิต ธีรเวคิน, ความคิดเสรี MGR. [Online], [http:// mgronline.com,daily,detail.สืบค้นวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑.](http://mgronline.com,daily,detail.สืบค้นวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑.)

อาชีพรวมถึงการยอมรับเรื่องสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองตลอดจนจะไม่มี การเอาคนลงไปเป็น ทาสไม่มีการทารุณโหดร้าย การพิจารณาว่าบุคคลใดกระทำผิดจะต้องผ่านกระบวนการยุติธรรม บนศาลที่เปิดเผยอิสระและโปร่งใส

เมื่อพิจารณาจากหลักการประชาธิปไตยกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขององค์การ สหประชาชาติแล้วผู้เขียนมีความเห็นว่าหลักการทั้งสองสิ่งมีความสัมพันธ์ สอดคล้องกันคือ ยอมรับว่า ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพและมีความเสมอภาคกันทางกฎหมายยกย่อง เคารพ เกียรติศักดิ์ศรีในความ เป็นมนุษย์โดยไม่เลือกปฏิบัติยอมรับความแตกต่างเรื่องเชื้อชาติ สีผิว ภาษา ศาสนา ประเพณีและ วัฒนธรรม ทั้งนี้ เพื่อให้สังคมมนุษย์มีความสุขสงบ สันติและมีความเอื้ออาทรต่อกันฉันพี่น้อง ครอบคลุมไว้ด้วยกันนั่นเอง

หลักการในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน

หลักการสำคัญที่สุดของสิทธิมนุษยชน คือมนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เท่าเทียมกัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน ได้รับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้และ กำหนดให้รัฐบาล ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐดำเนินการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่โดยคำนึงถึง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชนทุกคน

อริยสัจ ๔

อริยสัจ หรือจตุราริยสัจ หรืออริยสัจ ๔ เป็นหลักคำสอนหนึ่งของพระโคตมพุทธเจ้า แปลว่า ความจริงอันประเสริฐ ความจริงของพระอรหันต์บุคคล หรือความจริงที่ทำให้ผู้เข้าถึงกลายเป็นอริยะมีอยู่ สี่ประการ คือ

ทุกข์ คือ สภาพที่ทนได้ยาก ภาวะที่ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ สภาพที่บีบคั้น ได้แก่ ชาติ (การเกิด) ชรา (การแก่ การเก่า) มรณะ (การตาย การสลายไป การสูญสิ้น) การประสบกับสิ่งอัน ไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก การปรารถนาสิ่งใดแล้วไม่สมหวังในสิ่งนั้น กล่าวโดยย่อ ทุกข์ก็คือ อุปาทานขันธ หรือขันธ ๕

สมุทัย คือ สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ ได้แก่ ตัณหา ๓ คือ กามตัณหา-ความทะยานอยากในกาม ความอยากได้ทางกามารมณ์,ภวตัณหา-ความทะยานอยากในภพ ความอยากเป็นโน่นเป็นนี่ ความอยากที่ประกอบด้วย ภวทิฏฐิหรือสัสสตทิฏฐิ และ วิภวตัณหา-ความทะยานอยากใน ความปราศจาก ภพ ความอยากไม่เป็นโน่นเป็นนี่ ความอยากที่ประกอบด้วยวิภวทิฏฐิหรืออจุณทิฏฐิ

นิโรธ คือ ความดับทุกข์ ได้แก่ ดับสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ กล่าวคือ ดับตัณหาทั้ง ๓ ได้อย่าง สิ้นเชิง

มรรค คือ แนวปฏิบัติที่นำไปสู่หรือนำไปถึงความดับทุกข์ มีองค์ประกอบอยู่แปดประการ คือ ๑. สัมมาทิฐิ-ความเห็นชอบ ๒. สัมมาสังกัปปะ-ความดำริชอบ ๓. สัมมาวาจา-เจรจาชอบ ๔. สัมมากัมมันตะ-ทำกรงานชอบ ๕. สัมมาอาชีวะ-เลี้ยงชีพชอบ ๖. สัมมาวายามะ-พยายามชอบ ๗. สัมมาสติ-ระลึกชอบ และ ๘. สัมมาสมาธิ-ตั้งใจชอบ ซึ่งรวมเรียกอีกชื่อหนึ่งได้ว่า "มัชฌิมาปฏิปทา" หรือทางสายกลาง^[๓๐]

ไตรลักษณ์

ไตรลักษณ์ เป็นธรรมะที่ทำให้เป็นพระอริยะ (อริยกรธรรม) แปลว่า ลักษณะ ๓ ประการ หมายถึง สามัญลักษณ์ คือ กฎธรรมดาของสรรพสิ่งทั้งปวง อันได้แก่ อนิจจลักษณะ ลักษณะไม่เที่ยง มีการแปรเปลี่ยนไปเป็นธรรมดา ทุกขลักษณะ ลักษณะทนอยู่ตลอดไปไม่ได้ ถูกบีบคั้นด้วยอำนาจของธรรมชาติทำให้ทุกสิ่งไม่สามารถทนอยู่ในสภาพเดิมได้ตลอดไปและอนัตตลักษณะ ลักษณะไม่สามารถบังคับบัญชาให้เป็นไปตามต้องการได้ เช่น ไม่สามารถบังคับให้ชีวิตยั่งยืนอยู่ได้ตลอดไป ไม่สามารถบังคับจิตใจให้เป็นไปตามปรารถนา เป็นต้น

ไตรลักษณ์ แปลว่า "ลักษณะ ๓ อย่าง" หมายถึงสามัญลักษณ์ หรือลักษณะที่เสมอกัน หรือข้อกำหนด หรือสิ่งที่มีประจำอยู่ในตัวของสังขารทั้งปวงเป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ ๓ อย่าง ได้แก่

๑. อนิจจตา (อนิจจลักษณะ) อาการไม่เที่ยง อาการไม่คงที่ อาการไม่ยั่งยืน อาการที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมและสลายไป อาการที่แสดงถึงความเป็นสิ่งไม่เที่ยงของขันธ.

๒. ทุกขตา (ทุกขลักษณะ) อาการเป็นทุกข์ อาการที่ถูกบีบคั้นด้วยการเกิดขึ้นและสลายตัว อาการที่กดดัน อาการฝืนและขัดแย้งอยู่ในตัวเพราะปัจจัยที่ปรุงแต่งให้มีสภาพเป็นอย่างนั้นเปลี่ยนแปลงไปจะทำให้คงอยู่ในสภาพนั้นไม่ได้ อาการที่ไม่สมบูรณ์ มีความบกพร่องอยู่ในตัว อาการที่แสดงถึงความเป็นทุกข์ของขันธ.

๓. อนัตตตา (อนัตตลักษณะ) อาการของอนัตตา อาการของสิ่งที่ไม่ใช่ตัวตน อาการที่ไม่มีตัวตน อาการที่แสดงถึงความไม่ใช่ใคร ไม่ใช่ของใคร ไม่อยู่ในอำนาจควบคุมของใคร อาการที่แสดงถึงไม่มีตัวตนที่แท้จริงของมันเอง อาการที่แสดงถึงความไม่มีอำนาจแท้จริงในตัวเลย อาการที่แสดงถึงความด้อยสมรรถภาพโดยสิ้นเชิง ไม่มีอำนาจกำลังอะไร ต้องอาศัยพึ่งพิงสิ่งอื่นๆ มากมายจึงมีขึ้นได้

^[๓๐] “พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๙ พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๑๑ สังยุตตนิกาย มหาวรรค,” <http://www.dhammadownload.com/tipitaka/attha/>, สืบค้นวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

ลักษณะ ๓ อย่างนี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สามัญญลักษณะ คือ ลักษณะที่มีเสมอกันแก่สังขาร ทั้งปวง และเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ธรรมนิยาม คือกฎธรรมดา หรือข้อกำหนดที่แน่นอนของสังขาร^[๓๑]

ศีล สมาธิ ปัญญา

ศีล แปลว่า ปกติ คือ เป็นไปตามปกติของกาย วาจา ใจ ศีล ๕ มีความหมายคือ

๑. เว้นจากการทำลายชีวิต
๒. เว้นจากการถือเอาของที่เขามิได้ให้
๓. เว้นจากประพฤตินิดในกาม
๔. เว้นจากการพูดเท็จ
๕. เว้นจากการดื่มสุราเมรัย

สมาธิ คือ การตั้งมั่นของจิต ได้แก่ภาวะที่จิตแน่วแนต่อสิ่งที่กำหนด มีอารมณ์เป็นหนึ่ง ไม่ฟุ้งซ่าน ศาสนาพุทธเน้นในเรื่องสัมมาสมาธิ คือสมาธิที่ใช้ในทางการหลุดพ้น โดยใช้ปัญญาพิจารณาในสิ่งทั้งหลายที่เป็นจริง ไม่ใช่สนองหวังผล สนองตัณหา ความอยาก เช่น อวดฤทธิ์ อวดความสามารถ เป็นต้น

ปัญญา หมายถึง ความรอบรู้เหตุผล รู้ชัดรู้ทัน รู้ประจักษ์และรู้ถึงภายในและภายนอกเป็นต้น ปัญญาแบ่งเป็น ๒ ระดับ โลกีย์ปัญญา เป็นปัญญาของโลกียชนและโลกุตระปัญญา คือ ปัญญาของพระอรหันต์ ปัญญามีไว้สำหรับปราบปราม กิเลสอย่างละเอียด คือ อวิชชา (ความหลง) ความเห็นว่าสิ่งทั้งหลายไม่เที่ยง สิ่งทั้งหลายเป็นทุกข^[๓๒]

พรหมวิหาร ๔

พรหมวิหาร ๔ เป็นธรรมประจำใจอันประเสริฐ ความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจ และกำกับความประพฤติที่มีต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ

๑. เมตตา ความรักความปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตใจอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์ต่อมนุษย์สัตว์ทั่วหน้า

๒. กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันที่จะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

^[๓๑] พระไตรปิฎก, เล่มที่ ๑๗, พระสูตรตันตปิฎก เล่มที่ ๔ สังยุตตนิกาย ชันธวรรค

[Online], Available: http://www.dhammadownload.com/tiptka_page/?book=๑๗,สืบค้นวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^[๓๒] พระไตรปิฎก, เล่มที่ ๒๐, เสวิสูตร. [Online], Available: <http://www.dhammadownload.com/tiptstaka/read.,สืบค้นวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑๒๕๖๑>.

๓. **มุทิตา** ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีความสุข มีจิตผ่องใสชุ่มชื่นอยู่เสมอ พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้มีความสุขเจริญยิ่งขึ้นไป

๔. **อุเบกขา** ความวางใจเป็นกลาง อันจะทำให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขู ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง^[๓๓]

สังคหวัตถุ ๔

ธรรมเป็นเครื่องเหนี่ยวคือเหนี่ยวใจบุคคล และประสานบุคคลไว้ในความสามัคคี หลักการสังเคราะห์ คือ

๑. **ทาน** การให้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
๒. **ปิยวาจา** วาจาเป็นที่รัก กล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวาน สมานสามัคคีให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ
๓. **อัตถจริยา** การประพฤติประโยชน์ คือ การชวนช่วยช่วยเหลือกิจการตลอดจนแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม
๔. **สมานัตตตา** คือทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย^[๓๔]

มรรค ๘ คือ

๑. **สัมมาทิฐิ** เห็นชอบ ได้แก่ความรู้ในอริยสัจสี่ หรือเห็นไตรลักษณ์คือความเป็นอนิจจัง ความไม่เที่ยง ทุกข์เป็นทุกข์ไม่สามารถคงทนอยู่ได้และเป็นอนัตตาคือหาตัวตนแก่นสารใดๆ ไม่ได้เลย
๒. **สัมมาสังกัปปะ** ดำริชอบ ได้แก่เนกขัมมสังกัปปะ (ความตริกปลอดจากกาม)
๓. **สัมมาวาจา** เจรจาชอบ ได้แก่ วีสุงฺจิริต ๔
๔. **สัมมากัมมันตะ** กระทำชอบ ได้แก่ กายสุจิริต ๓
๕. **สัมมาอาชีวะ** เลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ เว้นมิจฉาชีพ ประกอบสัมมาชีพ
๖. **สัมมาวายามะ** พยายามชอบ ได้แก่ปธาน หรือสัมมัปปธาน ๔
๗. **สัมมาสติ** ระลึกรู้ชอบ ได้แก่ สติปัฏฐาน ๔
๘. **สัมมาสมาธิ** ตั้งจิตมั่นชอบ ได้แก่ ฌาน ๔ มีปฐมฌาน เป็นต้น^[๓๕]

^[๓๓] พระไตรปิฎก, เล่มที่ ๑๙, พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๑๑ สังยุตตนิกาย มหาวรรค. <https://th.wikipedia.org/wiki/พระ.สืบ.ค้น.วันที่.๓.พฤษภาคม.๒๕๖๑>.

^[๓๔] พระไตรปิฎก, เล่มที่ ๒๑, พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๑๓ อังคุตตรนิกาย จตุกนิบาต. <https://th.wikipedia.org/wiki/สังคหวัตถุ.๔, สืบ.ค้น.วันที่.๕.พฤษภาคม.๒๕๖๑>.

^[๓๕] พระไตรปิฎก, เล่มที่ ๓๑, พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๒๓ ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค. <https://th.wikipedia.org/wiki/มรรค/>. สืบค้นวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

ฆราวาสธรรม ๔

ประกอบด้วย ๒ คำ “ฆราวาส” แปลว่า ผู้ดำเนินชีวิตในทางโลก, ผู้ครองเรือนและ “ธรรม” แปลว่า ความถูกต้อง, ความดีงาม, นิสัยที่ดีงาม, คุณสมบัติ, ข้อปฏิบัติ

ฆราวาสธรรม แปลว่า คุณสมบัติของผู้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตทางโลก ประกอบด้วย ธรรมะ ๔ ประการ คือ

๑. **สัจจะ** แปลว่า จริง ตรง แท้ มีความซื่อสัตย์เป็นพื้นฐาน เป็นคนจริงต่อความเป็นมนุษย์ของตน
๒. **ทมะ** แปลว่า ฝึกตน ข่มจิต และรักษาใจ บังคับตัวเองเพื่อลดและละกิเลส และรักษาสัจจะ
๓. **ขันติ** แปลว่า ออดทน ไม่ใช่เพียงแต่อดทนกับคำพูดหรือการกระทำของผู้อื่นที่เราไม่พอใจ แต่หมายถึงการอดทนอดกลั้นต่อการบีบบังคับของกิเลส
๔. **จาคะ** แปลว่า เสียสละ บริจาคสิ่งที่ไม่ควรมีอยู่ในตน โดยเฉพาะกิเลสเพราะนั่นคือสิ่งที่ไม่ควรมีอยู่กับตน ละนิสัยไม่ดีต่างๆ^[๓๖]

อปรีหานิยธรรม ๗

อปรีหานิยธรรม ๗ แปลว่า ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม มีไว้เพื่อความเจริญงอกงามฝ่ายเดียว ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ

๑. จัดประชุม และหารือกันเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้เป็นนิตย
๒. การประชุมต้องให้หมู่คณะมีเฟรียงกัน รวมถึงการเลิกประชุม และการทำกิจอันสมควรให้พร้อมเฟรียง
๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธรเจ้าบัญญัติขึ้น ไม่ถอนสิ่งที่พระพุทธรองค์ทรงบัญญัติไว้แล้ว สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบทตามที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้
๔. ให้เคารพนับถือ และรับฟังความเห็นของผู้อาวุโส
๕. ไม่ข่มเหงสตรี ให้เกียรติและคุ้มครองสตรี มิให้มีการกดขี่ ข่มเหง รังแก
๖. ให้ความเคารพบูชาและสักการะเจดีย์รวมถึงการบูรณะเจดีย์หรือพุทธสถานที่ปลูกสร้างไว้
๗. ให้การสงเคราะห์ และอุปการะแก่สงฆ์ทั้งหลาย^[๓๗]

^[๓๖] อาฬวกสูตร พระไตรปิฎก ฉบับหลวง เล่มที่ ๑๕ ข้อที่ ๘๔๕, หน้าที่ ๒๕๘. <https://th.wikipedia.org/wiki/ฆราวาสธรรม/สืบค้นวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๑>.

^[๓๗] พระไตรปิฎก พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค (ภาษาไทย) เล่มที่ ๑๐ ข้อที่ ๑๓๖ หน้าที่ ๘๒ - ๘๓.

ขันติ โสรัจจะ

ขันติ คือ ความอดทน และ

โสรัจจะ คือ ความสงบเสงี่ยม

ความมีขันติและโสรัจจะนี้ นับว่าเป็นหลักธรรมสำคัญที่จะเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตประจำวันของทุกคน ความอดทนและสงบเสงี่ยม หากมีอยู่ในจิตใจของผู้ใด ผู้นั้นย่อมจะเป็นคนที่มีความสุข มีจิตใจหนักแน่น ย่อมเป็นที่นิยมยกย่องนับถือของคนทั่วไป เพราะธรรม ๒ ประการนี้ จะทำให้ผู้ปฏิบัติเป็นคณงดงามทั้งกายวาจาและจิตใจ จะประกอบกิจการใด ย่อมประสบผลสำเร็จได้สมความมุ่งมาดปรารถนา สามารถชนะอุปสรรคต่างๆ ด้วยจิตใจที่มั่นคง^[๓๘]

หิริ-โอตตปปะ

ความละอายและความเกรงกลัวต่อบาป เป็นหลักธรรมคุ้มครองโลกให้สงบสุข รักตนเอง รักครอบครัว รักส่วนรวม

หิริ แปลว่า ความละอายแก่ใจ ความละอายต่อบาป หิริ หมายถึง ความละอายใจตัวเอง ต่อการทำความชั่วความผิด ต่อการประพฤติทุจริตทั้งหลายและความละอายใจตัวเองที่จะละเว้นไม่ทำความดีซึ่งควรจะทำให้เกิดมีในตน

โอตตปปะ แปลว่า ความเกรงกลัว หมายถึงความสะดุ้งกลัวต่อผลของความชั่ว ต่อผลของความทุจริตที่ทำไว้^[๓๙]

หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี วัดหินหมากเป้ง ต.พระพุทธรบาท อ.ศรีเชียงใหม่ จ.หนองคาย ได้บรรยายธรรมเรื่อง หิริโอตตปปะหรือธรรมคุ้มครองโลกไว้ว่า “เมื่อมีหิริโอตตปปะอย่างนี้แล้ว กฎหมายบ้านเมืองทุกมาตรา ก็จะไม่มีการกล้าทำผิด อย่าวว่าแต่ธรรมเลย การอยู่ด้วยกันเป็นหมู่คณะ เป็นพรรคเป็นพวกหลายคนด้วยกัน ถ้ามีหิริโอตตปปะแล้ว ไม่มีอิจฉาริษยาเบียดเบียนซึ่งกันและกัน มันก็เป็นสุขเท่านั้น”^[๔๐]

^[๓๘] ป่าวไข่นุ้ย,ขันติและโสรัจจะ,๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๐, [Online],Available:Https://okanation.nationtv.tv,สืบค้นวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^[๓๙] พระไตรปิฎก,เล่มที่ ๒๓ พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๑๕. http://www.๘๔๐๐๐.org/tipitaka/pitaka_page/?book=๒๓&page/, สืบค้นวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^[๔๐] เรื่อง KM ของคนอยากจะเล่า และอยากรู้,https://www.gotoknow.org/posts/๒๒๙๓๕๘ [Online]. สืบค้นวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

วิเคราะห์

แนวคิดสิทธิมนุษยชน ได้มีนักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติตะวันตก เสนอเป็นทฤษฎีทางการเมืองไว้ ซึ่งแท้จริงแล้ว ในพระพุทธศาสนา ล้วนปรากฏเป็นหลักธรรมคำสอนอยู่ในพระไตรปิฎกมายาวนานกว่า ๒,๕๐๐ ปีแล้ว การศึกษาแนวคิดสิทธิมนุษยชนในทางพระพุทธศาสนา จำต้องนำเอาหลักปัญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. ๑๙๔๘ เข้ามาช่วยในการวิเคราะห์ เพราะหากวิเคราะห์ไปโดยไม่มีกรอบไม่มีทฤษฎีแล้ว แม้จะทำให้เห็นแนวคิด แต่ก็ไม่อาจทำให้เชื่อมโยงเป็นระบบได้ เพราะหลักธรรมในพระพุทธศาสนามีขอบข่ายที่กว้างเกินไป จึงขออธิบายตามหลักสิทธิมนุษยชนมาตรฐานสากลที่ได้จำแนกไว้เป็น ๔ ประเภท พอสังเขปได้ ดังนี้

ส่วนที่ ๑ หลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชนเบื้องต้น ที่แสดงไว้ใน ปญญาสากกว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. ๑๙๔๘ ข้อ ๑ และข้อ ๒

๑.๑ พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาแห่งการรู้แจ้ง เห็นจริง ตามความเป็นจริง ตามธรรมชาติของสังขารทั้งหลายในไตรภูมิ มีเป้าหมายสูงสุด คือ การปฏิบัติให้พ้นทุกข์ ข้ามวัฏสงสาร ไม่กลับมาอีก (พระนิพพาน) สิทธิมนุษยชนในพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงตรัสสืกลงไปถึงความจริงตามธรรมชาติว่า สิ่งมีชีวิตทั้งหมดทั้งมวลประกอบขึ้นด้วยชั้น ๕ ต้องตกอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์ที่เสมอกัน ๓ อย่าง คือ ๑.) อนิจจัง คือ สภาวะความไม่เที่ยง ๒.) ทุกขัง คือ สภาวะความเป็นทุกข์ และ ๓.) อนัตตา คือ สภาวะความไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน สิ่งมีชีวิตทั้งปวงไม่ว่า มนุษย์ หรือ สัตว์ ต่างก็ถือกำเนิดจากกระบวนการตามกฎธรรมชาติเดียวกัน ทุกคนต้องเกิด แก่ เจ็บ ตาย ทุกคนต้องเป็นไปตามกฎแห่งกรรมต่างกันที่กรรม คือ ทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี ทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่ว

หลักสัจธรรมในเรื่องนี้ สอดคล้องตามปัญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนข้อ ๑ ว่า "มนุษย์ทั้งหลายเกิดมามีอิสระและเท่าเทียมกัน ทั้งศักดิ์ศรีและสิทธิ ทุกคนต่างได้รับการประสิทธิประสาทเหตุผล และมโนธรรม และพึงปฏิบัติต่อกันฉันพี่น้อง" ^[๔๑]

๑.๒ ในพระพุทธศาสนา จะเห็นได้อย่างชัดเจนในการให้ความเสมอภาค พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เลิกคิดถึงเรื่อง วรรณะ เชื้อชาติ เช่น บุคคลไม่ว่าจะอยู่วรรณะใด กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร มาแต่เดิม รวมทั้งคนวรรณะต่ำกว่านั้น เช่นพวกจัณฑาล พวกปุถุชนคนเก็บขยะ และพวกทาส เมื่อเข้ามาอุปสมบทในพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องแล้ว มีความเท่าเทียมกัน คือปฏิบัติตามสิกขาบทเท่ากันและนับถือกันในเรื่องของพรษา เคารพกันตามลำดับอาวุโส คือผู้อุปสมบทภายหลังเคารพผู้อุปสมบทก่อน และมีความเสมอภาคในการเคารพนับถือพระรัตนตรัยเสมอกัน

^[๔๑]โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว : สิทธิมนุษยชน , จาก <https://www.winnews.tv/news/๑๐๘๐๘,สืบค้นเมื่อ ๒๙ เมษายน ๒๕๖๑.>

ในกัณณกัตถลสูตร (มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ สุตตันตปิฎก เล่ม ๑๓ หน้า ๕๑๗) พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่า “วรรณะทั้ง ๔ คือ กษัตริย์, พราหมณ์, แพศย์ และศูทร ถ้ามีคุณธรรมแล้วก็ชื่อว่าเสมอกัน โดยทรงเปรียบเทียบว่าถ้าจะนำไม้สาละ ไม้มะม่วง ไม้มะเดื่อที่แห้งมาเผาไฟ ผล คือ เปลวไฟ สีของไฟและแสงไฟที่เกิดขึ้น ก็จะไม่ต่างอะไรกัน” หลักธรรมคำสอนในเรื่องนี้ สอดคล้องตามปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนฯ ข้อ ๒ ที่ว่า “บุคคลชอบที่จะมีสิทธิและเสรีภาพประดาที่ระบุไว้ในปฏิญญานี้ ทั้งนี้โดยไม่มีการจำแนกความแตกต่างในเรื่องใด ๆ เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเห็นทางการเมืองหรือทางอื่นใด ชาติหรือสังคมอันเป็นที่มาเดิม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นใด”^[๔๖]

ส่วนที่ ๒ สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนฯ สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (Civil and Political Rights) ปรากฏใน ข้อ ๓ ถึงข้อ ๒๑

๒.๑ ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนฯ ข้อ ๔ ที่ประกาศว่า “บุคคลใดจะถูกบังคับให้เป็นทาส หรืออยู่ในภาวะจำยอมใดๆมิได้ การเป็นทาสและการค้าทาสจะมีไม่ได้ในทุกรูปแบบ” นั้น ในพระพุทธศาสนา การเลิกทาสปรากฏหลักฐานอยู่ในพระวินัยปิฎก

๒.๑.๑. วินัยปิฎก เล่ม ๗ หน้า ๓๔๖ ห้ามมิให้มีภิกษุมิทาสหญิงชายไว้ใช้ ภิกษุใดฝ่าฝืนต้องอาบัติทุกกฏ

๒.๑.๒. วินัยปิฎก เล่ม ๔ หน้า ๑๕๖ แสดงว่าทาสที่มาบวชแล้ว ได้รับสิทธิทั้งปวงเท่าเทียมกับภิกษุอื่น และพระเจ้าแผ่นดินในครั้งนั้นก็ถือว่า ท่านที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาแล้วให้ถือว่าเจ้าของไม่มีสิทธิที่จับกุมหรือเรียกตัวคืน แต่เพื่อตัดปัญหายุ่งยากพระบรมศาสดาจึงทรงบัญญัติสิกขาบทให้ผู้จะเข้าบวชมิใช่ผู้หนีเขามา ต้องได้รับอิสรภาพก่อน จึงมีคำถามก่อนบวชที่ว่า ท่านเป็นไทหรือ หมายความว่า ไม่เป็นทาส

นอกจากนี้ หลักธรรมในพระพุทธศาสนา ยังได้สอนให้เลิกทาสภายใน ซึ่งเป็นทาสแห่งอำนาจฝ่ายต่ำด้วย คือไม่เป็นทาสของ ความโลภ ความโกรธ และความหลง โดยวิธีการ ๓ ชั้น ดังนี้

ความเป็นทาสอย่างหยาบ คือ ความโลภ โกรธ หลง อย่างรุนแรงถึงเหตุให้ประทุษร้ายทางกายกับวาจา ให้แก่ด้วย ศีล คือตั้งใจเว้นจากการฆ่า การโกง การลักขโมย เป็นต้น

ความเป็นทาสอย่างกลาง คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลงอย่างพอประมาณ ให้แก่ด้วยธรรม เช่น ให้มีความเมตตากรุณา ให้มีใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้มีสติสำรวมระวัง คำว่า ศีลธรรม ที่มาคู่กันก็หมายความว่าศีลนั้นให้เว้นความชั่ว ส่วนธรรมคือให้อบรมความดี ศีลแก้ความเป็นทาสภายในอย่าง

^[๔๖] มหามกุฏราชวิทยาลัย. (๒๕๔๓). พระสูตรและอรรถกถาแปล มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ เล่มที่ ๑ ภาคที่ ๑. (พิมพ์ครั้งที่ ๔). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.

หยาบ ธรรมแก่ความเป็นทาสภายในอย่างกลาง หรือจะกล่าวอีกสำนวนหนึ่งก็ได้ว่า ศิลแก่กิเลสอย่างหยาบ สมาธิแก่กิเลสอย่างกลาง คำว่า สมาธิ หมายความว่า การทำให้สงบ

ความเป็นทาสอย่างละเอียด ได้แก่ ความโลภ ความโกรธ ความหลงที่แฝงตัวอย่างลึกซึ้งจนเราไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นกิเลส บางคราวมันเก็บตัวเงียบเหมือนตะกอนนอนก้นตุ่มพอมืออะไรมากระทบกระเทือนก็แสดงตัวออกทันที ความเป็นทาสอย่างละเอียดนี้ต้องแก้ด้วยใช้ ปัญญา พิจารณา เหตุผลให้รู้แจ้งประจักษ์ในความจริงของสิ่งทั้งหลาย คำว่า ปัญญาที่ใช้สำหรับแก้กิเลสอย่างละเอียดนี้ บางครั้งเรียกว่า วิปัสสนา แปลว่า เห็นอย่างแจ่มแจ้ง^[๔๓]

การเลิกทาสในประเทศไทย ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเลิกทาสสำเร็จในพุทธศักราช ๒๔๔๘ นับเป็นเหตุการณ์สำคัญ ที่ยืนยันถึงคุณค่าที่เท่าเทียมกันของชีวิตทุกชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน

ผู้เขียนเห็นว่า พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงเรื่องของสิทธิมนุษยชนมานานแล้ว อาจกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแรกที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน โดยสอนให้เลิกระบบทาส ไม่เอามนุษย์มาเป็นสินค้าสำหรับซื้อขาย ห้ามมิให้ภิกษุมีทาสไว้ใช้

๒.๒ พระพุทธศาสนา ตามสามัญญผลสูตร ที่มณิกาย สีลขันธวรรค เล่มที่ ๑๑ ข้อที่ ๑๔๐ หน้า ๓๓ เป็นเรื่องราวภายหลังพระเจ้าอชาตศัตรูฯ พระเจ้าแผ่นดิน แคว้นมคธ ได้รับคำตอบในเรื่องอะไร คือ ประโยชน์ที่เห็นได้อย่างทันตา สำหรับการบวชเป็นสมณะ (อะไรคือ สามัญญผล) และสารภาพว่าได้ปลงพระชนม์ชีพพระบิดา เพื่อต้องการราชสมบัติ แม้พระบิดา(พระราชาพิมพิสาร) ทราบว่าจะถูกปลงพระชนม์ก็ไม่เอาความและยกราชสมบัติให้ แต่พระเจ้าอชาตศัตรูฯไม่ได้สำนึกผิด แต่ กลับจับพระบิดาขังไว้และบังคับให้ขางักบกเอาเม็ดโกนผ่าพระบาททั้งสองของพระบิดา แล้วเอาน้ำมันผสมเกลือ ทาแล้วย่างด้วยถ่านไม้ตะเคียนซึ่งติดไฟคุไม่มีเปลวจนสิ้นพระชนม์ จากนั้นพระพุทธเจ้าได้ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย ภายหลังพระเจ้าอชาตศัตรูฯกลับไปแล้ว ว่า (๑๔๐) “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พระราชาพระองค์นี้ถูกขุดเสียแล้ว พระราชาพระองค์นี้ถูกขจัดเสียแล้ว หากท้าวเธอจักไม่ปลงพระชนม์ชีพพระบิดาผู้ดำรงธรรมเป็นพระราชาโดย ธรรมไซ้ ธรรมจักขุอันปราศจากอฐิ ปราศจากมลทิน จักเกิดขึ้นแก่ท้าวเธอ ณ ที่ประทับนี้ทีเดียว”

การยกเรื่องราวของพระเจ้าอชาตศัตรูฯมาตรัสสอนดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงการการทรมานและลงโทษต่อกันอย่างป่าเถื่อนโหดร้าย โดยไม่เคารพต่อสิทธิแห่งความเป็นมนุษย์ เป็นการละเมิดมโนธรรมที่มนุษย์ พึงมีพึงคิด เป็นคำสอนที่สอดแทรกแนวคิดสิทธิมนุษยชนให้ผู้อื่นได้ปฏิบัติต่อบิดา อันเป็นพรหมของบุตร หรือบุพการีผู้ให้กำเนิด อย่างมีมนุษยธรรมและมีความกตัญญูกตเวที เพราะการที่เคารพต่อสิทธิมนุษยชนของผู้อื่นนั้น พึงเริ่มจากภายในครอบครัวก่อน โดยเฉพาะกับบุพการีของเรา

^[๔๓] สุชีพ ปุญญานุภาพ , สิทธิมนุษยชนและการเลิกทาส,[Online], Available: [Http://www.cybervanaram.net/news๑๑/๒๕๗-๒๐๑๐-๑๐-๐๘-๑๕-๕๐-๑๑,สืบค้นเมื่อ ๒ มิถุนายน ๒๕๖๑](http://www.cybervanaram.net/news๑๑/๒๕๗-๒๐๑๐-๑๐-๐๘-๑๕-๕๐-๑๑,สืบค้นเมื่อ ๒ มิถุนายน ๒๕๖๑).

เอง เมื่อเรามีจิตใจที่มีเมตตา กรุณา มีความรักมอบให้แก่กัน เราก็จะมอบสิ่งนั้นให้กับคนอื่นที่อยู่นอกครอบครัวต่อไปเช่นกันและเป็นแนวทาง ให้แก่นุชชยชาติว่าการปฏิบัติต่อกันอย่างป่าเถื่อนโหดร้ายนั้นเป็นสิ่งไม่พึงกระทำต่อกัน คำสอนดังกล่าวมีความสอดคล้องกับภิกษุญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนฯ ข้อ ๕ ที่ประกาศว่า “บุคคลใดจะถูกทรมาน หรือได้รับการปฏิบัติ หรือลงทัณฑ์ซึ่งทารุณโหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือหยามเกียรติมิได้”^[๔๔]

๒.๓ พระพุทธศาสนา ในวาเสฏฐสูตร มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปิณณาสก์ กล่าวถึง ชายหนุ่ม ๒ คน คนหนึ่งชื่อ วาเสฏฐมาณพ และภารทวาชมาณพ ตกลงกันไม่ได้แน่ว่าอะไรคือสิ่งที่จะมาใช้เป็นเกณฑ์กำหนดคุณสมบัติของคนที่จะได้ชื่อว่าพราหมณ์ ภารทวาชมาณพ เห็นว่าให้ใช้เกณฑ์ชาติกำเนิด ส่วนเสฏฐมาณพ เห็นว่า ให้ใช้เกณฑ์ความประพฤติ ทั้งสองจึงไปทูลถามเรื่องนี้กับพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า ต้นไม้ ต้นหญ้า แมลง สัตว์บก สัตว์น้ำ เป็นต้น ล้วนมีหลากหลายสายพันธุ์ แต่มนุษย์มีสายพันธุ์เดียวเท่านั้น ทั้งนี้เพราะว่ามนุษย์มีหู มีตา มีจมูก มีขาเหมือนกัน เป็นต้น ที่มนุษย์จะแตกต่างกันนั้นมีใช้เพราะชาติกำเนิด แต่อยู่ที่การงานของมนุษย์ผู้นั้น เช่น เป็นชาวนา เพราะอาศัยการรักษาคอเลี้ยงชีวิต เป็นศิลปินเพราะเลี้ยงชีวิตด้วยศิลปะมากอย่าง เป็นพ่อค้าเพราะเลี้ยงชีวิตด้วยการค้าขาย เป็นพระราชา เพราะปกครองบ้านเมือง เป็นพราหมณ์เพราะไม่มีกิเลสแล้ว เป็นต้น เพราะฉะนั้น ใครจะมาอ้างว่า คนมีชาติกำเนิดนั้น ชาติกำเนิดนี้ มีความประเสริฐกว่าคนที่ มีชาติกำเนิดอื่นๆ พระพุทธเจ้าทรงเห็นว่าความแตกต่างของมนุษย์อยู่ที่พฤติกรรม หาได้อยู่ที่ชาติกำเนิดไม่

คำสอนนี้สอดคล้องกับหลักการของภิกษุญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ ๗ ที่ประกาศว่า “ทุกคนมีความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันโดยปราศจากอคติใดๆ” และยังสอดคล้องกับหลักการของประชาธิปไตย และหลักการของกฎหมายในปัจจุบัน ที่กล่าวถึงมนุษย์ทุกคนเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย (equality before the law หรือ legal equality) เป็นหลักการที่ให้ทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายแห่งความยุติธรรมเดียวกัน (due process) เพราะว่าทุกคนมีความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายนั่นเอง^[๔๕]

๒.๔ ในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้ามิได้ทรงบัญญัติพระวินัยไว้ล่วงหน้า แต่เกิดขึ้นโดยลำดับตามเหตุที่เกิดขึ้น กล่าวคือ เมื่อใดเกิดความเสียหาย หรือความผิดเกิดขึ้น เพราะภิกษุรูปใดรูปหนึ่งทำลง เมื่อนั้นพระองค์จึงทรงบัญญัติ **สิกขาบท** อย่างหนึ่งอย่างใด ห้ามความประพฤติเช่นนั้นเป็น

^[๔๔] มหาหมากุฎราชวิทยาลัย (๒๕๔๑) พระสูตรและอรรถกถาแปล ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค เล่มที่ ๑ ภาคที่ ๑ (พิมพ์ครั้งที่ ๔) กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาหมากุฎราชวิทยาลัย

^[๔๕] Danister I Fernando, ความแตกต่างของมนุษย์อยู่ที่พฤติกรรมมิใช่อยู่ที่ชาติกำเนิด ,The Buddhist concept of democratic governance ,[Online],Available: <http://www.lakehouse.lk/budusarana/๒๐๐๒/๐๓/๒๘/Buduo๔.pdf> สืบค้นเมื่อ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๑.

อย่างไร้ไปและพระพุทธเจ้าไม่ทรงปรับผู้ทำผิดคนแรกที่ถือว่าเป็น **ต้นบัญญัติ** หรือ **ปฐมบัญญัติ** พระพุทธเจ้าจึงไม่เอาผิดแก่ผู้หนึ่ง แต่พระวินัยข้ออื่นๆ จะใช้กับพระภิกษุของค้ต่อไป ดังนั้น หากมีการกระทำผิดวินัยครั้งที่สอง พระภิกษุรูปนั้นย่อมมีความผิดแล้ว

พระวินัยเรื่องนี้ สอดคล้องตามปฎิญาสาสกล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนฯ ข้อ ๑๑ (๒) ที่ประกาศว่า “ข้อ ๒. บุคคลใดจะถือว่ามีความผิดอันมีโทษทางอาญาใด ๆ ด้วยเหตุผลที่ตนได้กระทำหรือเว้นการกระทำการใด ๆ ซึ่งกฎหมายของประเทศหรือกฎหมายระหว่างประเทศ ในขณะที่มีการกระทำนั้น มิได้ระบุว่าเป็นความผิดทางอาญามีได้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่ใช้อยู่ในขณะที่การกระทำผิดทางอาญานั้นเกิดขึ้นมิได้” กล่าวคือ เป็นสิทธิที่จะไม่ถูกลงโทษหรือถูกกล่าวหาด้วยกฎหมายย้อนหลัง ที่ถือว่าเป็นเสาหลักของกฎหมาย คือ **ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ หากไม่มีกฎหมาย (nor crime nor punishment without law)** หมายความว่า บุคคลจะมีความผิดอาญาและได้ระบุนโทษไว้ในขณะที่ผู้หนึ่งกระทำผิดด้วย หากในเวลาผู้หนึ่งได้กระทำ ยังไม่มีกฎหมายบัญญัติให้การกระทำ ดังกล่าวเป็นความผิดแล้ว รัฐจะตรากฎหมายย้อนหลัง ให้การกระทำดังกล่าวเป็นความผิด และให้ผู้หนึ่งรับโทษมิได้^[๔๖]

๒.๕ ในพระพุทธศาสนา ปรากฏหลักธรรมใน พรหมชาลสูตร ที่ขนิทาย สีสันชวรค ว่าด้วยเรื่องราวที่สุปิยปริพาชก ผู้เป็นอาจารย์พูดติเตียนพระพุทธเจ้า ติเตียนพระธรรม ติเตียนพระสงฆ์ ในขณะที่ศิษย์หนุ่ม (อันเตวาสิก) ชื่อพรหมทัตตมานพ กล่าวชื่นชมพระพุทธศาสนา เมื่อพระพุทธเจ้าได้ทราบเรื่อง พระพุทธเจ้าจึงตรัสสอนแก่ภิกษุทั้งหลายว่า หากมีใครมาติเตียนพระรัตนตรัยก็มีให้โกรธ และหากใครสรรเสริญก็มีให้ยินดีหรือหลงว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย คนเหล่าอื่นถึงจะกล่าวติเรา ติพระธรรม หรือติพระสงฆ์ ก็ตาม เธอทั้งหลายไม่ควรทำความอาฆาต โทมนัส แค้นใจในคนเหล่านั้น.”

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย คนเหล่าอื่นพึงกล่าวชมเรา ชมพระธรรมหรือชมพระสงฆ์ ก็ตาม เธอทั้งหลายไม่ควรทำความเพลิตเพลิตใจเบิกบานใจในคำชมนั้น..”

คำสอนนี้สอนให้ตระหนักถึง เสรีภาพแห่งความคิด มโนธรรม ความเชื่อถือในการนับถือศาสนา หรือการใช้ชีวิตอย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรม สอดคล้องตามปฎิญาสาสกล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนฯ ข้อ ๑๘ ที่ประกาศว่า “บุคคลมีสิทธิในเสรีภาพแห่งความคิด มโนธรรม และศาสนา สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพที่จะเปลี่ยนศาสนาหรือความเชื่อถือและเสรีภาพ ที่จะแสดงให้ศาสนาหรือความเชื่อถือ

[๔๖] ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, ๒๕๔๙, พุทธศาสน์และนิติศาสตร์ : ศึกษาเปรียบเทียบในเชิงนิติวิธีและหลักคำสอน, วารสารนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หน้า ๕๘๒.

ประจักษ์ในรูปของการสั่งสอน การปฏิบัติกิจความเคารพสักการบูชา สวดมนต์ และการถือปฏิบัติ พิธีกรรม ไม่ว่าจะโดยลำพังตนเอง หรือร่วมกับผู้อื่นในประชาคมในที่สาธารณะหรือส่วนตัว” ^[๔๗]

ส่วนที่ ๓ สิทธิด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ปราบกฏตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนสิทธิของทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (Economic Social and Cultural Rights) ตั้งแต่ ข้อ ๒๒ ถึงข้อ ๒๗

๓.๑. พระพุทธศาสนา ปราบกฏหลักธรรมคำสอนอยู่ใน มหาปรินิพพานสูตร พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่มที่ ๑๓ ข้อที่ ๙๒ หน้าที่ ๒๖๘-๒๗๒ เป็นเหตุการณ์เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จประทับที่สวนอัมพปาลีวัน เป็นสวนของนางอัมพปาลี กรุงเวสาลี แคว้นวัชชี นางอัมพปาลีศนิกามาเฝ้า และทูลเชิญพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ให้รับภัตตาหารที่บ้านของนาง พระพุทธเจ้าได้ทรงตอบรับแล้ว ครั้นเมื่อเจ้าลิจฉวี ทราบข่าวว่าเสด็จมาประทับที่สวนอัมพปาลีวัน จึงพากันไปเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าเพื่อทูลเชิญให้รับภัตตาหารเช่นกัน พระพุทธเจ้าได้ตอบปฏิเสธว่า “ดูก่อนลิจฉวีทั้งหลาย ตถาคตรับภัตตาหารของนางอัมพปาลีศนิกาสำหรับวันพรุ่งนี้ไว้แล้วแล” การที่พระพุทธเจ้าปฏิบัติต่อสตรีที่มีสถานภาพอาชีพหญิงนครโสเภณีอย่างเสมอภาคกับชายและมีสถานภาพความเป็นกษัตริย์อย่างกษัตริย์ลิจฉวี โดยไม่คำนึงว่าพระพุทธเจ้าเองก็เป็นเพศชายและเป็นผู้มีสถานภาพแห่งกษัตริย์เช่นกัน ดังกรณีที่พระพุทธเจ้ารับคำเชิญไปฉันภัตตาหารที่บ้านนางอัมพปาลีซึ่งเป็นหญิง นครโสเภณี ในสมัยพุทธกาล และได้ปฏิเสธคำทูลเชิญของกษัตริย์ลิจฉวีที่มาทูลเชิญในวันเดียวกันนั้น เป็นคำสอนในประเด็นความเสมอภาคและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์สำหรับตนเองและครอบครัว เห็นได้ว่าสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ ๒๓ ที่ว่า” ทุกคนมีสิทธิในการทำงาน มีสิทธิที่จะเลือกงานโดยอิสระ สำหรับงานที่เท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ และทุกคนที่ทำงานมีสิทธิที่จะได้รับการเอื้ออำนวยต่อการประกันความเป็นอยู่อันควรค่าแก่ศักดิ์ของมนุษย์สำหรับตนเองและครอบครัว” ^[๔๘]

๓.๒. ในพระพุทธศาสนา ปราบกฏตาม พระสุตตันตปิฎก เล่ม ๒๓ หน้า ๔๖ กล่าวถึงพราหมณ์คนหนึ่งกำลังตั้งพิธีบูชาญเพื่อจะฆ่าสัตว์ต่าง ๆ ชนิดละ ๕๐๐ ตัว ซึ่งเป็นการบูชาญครั้งสำคัญ ครั้นแล้วจะคิดอย่างไรไม่ปรากฏ ได้ไปเฝ้าพระพุทธเจ้าทูลถามถึงเรื่องการบูชาไฟและบูชาญ พระพุทธเจ้าทรงแสดงเรื่องการบูชาไฟ แบบตีความหมายใหม่ (Reinterpretation) ว่าใน

^[๔๗] มหามกุฏราชวิทยาลัย. (๒๕๔๑). พระสูตรและอรรถกถาแปล ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค เล่มที่ ๑ ภาคที่ ๒ (พิมพ์ครั้งที่ ๔). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย.

^[๔๘] มหามกุฏราชวิทยาลัย. (๒๕๔๑). พระสูตรและอรรถกถาแปล ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่มที่ ๒ ภาคที่ ๒ (พิมพ์ครั้งที่ ๔). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย.

พระพุทธศาสนามีการบูชาไฟเหมือนกัน แต่ไฟในที่นี้ไม่ใช่ไฟจริงๆ หากเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับไฟในลักษณะต่างๆ กัน โดยทรงแสดงว่า ไฟที่พึงบูชามี ๓ ประเภท คือ

๑.) ไฟคือบุคคลผู้ควรเคารพ (อาหุเนยัคคิ) ได้แก่ มารดา บิดา เป็นไฟที่ควรสักการะเคารพ นับถือ บูชา และปฏิบัติต่อในทางที่ให้มีความสุขโดยชอบ

๒.) ไฟคือคฤหบดี (คหปตคคิ) ได้แก่ บุคคลผู้เกี่ยวข้องในบ้านคือ บุตร ภริยา ทาส และคนรับใช้ เป็นไฟที่ควรสักการะ เคารพ นับถือ บูชา และปฏิบัติต่อในทางที่ให้มีความสุขโดยชอบ

๓.) ไฟคือบุคคลผู้ควรแก่ทักษิณา คือ ของที่ให้โดยเคารพ (ทักษิเนยัคคิ) ได้แก่ สมณพราหมณ์ผู้เว้นจากความมัวเมาประมาท ผู้ตั้งอยู่ใน ขันติ ความอดทน และ โสรัจจะ ความสงบเสงี่ยม ผู้ฝึกตน ทำตนให้สงบระงับ เป็นไฟที่ควรสักการะ เคารพ นับถือ บูชา และปฏิบัติต่อในทางที่ให้มีความสุขโดยชอบ พราหมณ์ได้ฟังดังนี้ ก็เลิกบูชาสัตว ปล่อยสัตว์ให้เป็นอิสระ เพราะเห็นว่าการบูชาไฟแบบตนเป็นการทรมานสัตว์ สู้การบูชาแบบปฏิบัติตนให้เหมาะสมต่อบุคคลในสังคมไม่ได้^[๔๔]

หลักธรรมนี้สอดคล้องตามปฎิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน ฯ ข้อ ๒๕ ที่ประกาศว่า

๑. บุคคลมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอสำหรับสุขภาพ และความสุขของตน และครอบครัวรวมทั้งอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย การรักษาพยาบาล และบริการสังคมที่จำเป็น และสิทธิในความมั่นคงในกรณีว่างงาน เจ็บป่วย ทูพพลภาพ เป็นหม้าย ว่างงาน หรือการขาดปัจจัยในการเลี้ยงชีพอื่นใดในพฤติการณ์อันเกิดจากที่ตนจะควบคุมได้

๒. มารดาและบุตรชอบที่จะได้รับการดูแลและความช่วยเหลือเป็นพิเศษ เด็กทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นบุตรในหรือนอกสมรสย่อมได้รับการคุ้มครองทางสังคมเช่นเดียวกัน

ส่วนที่ ๔. ความรับผิดชอบของบุคคล ต่อระเบียบ สังคม และรัฐ ปราภฏอยู่ในปฎิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนข้อ ๒๘ ถึงข้อ ๓๐

พระพุทธศาสนา ตามมหาปริณิพพานสูตร ที่มณีกาย มหาวรรค เรื่อง พระเจ้าอชาตศัตรูฯ ประสงค์ปราบแคว้นวัชชี เป็น เหตุการณ์เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่บนภูเขาศิขณภูฏ ใกล้ กรุงราชคฤห์ พระเจ้าอชาตศัตรูมีความ ประสงค์จะไปตีแคว้นวัชชีเพราะเห็นว่าแคว้นวัชชีมีอาณาที่ แข็งแกร่งมากจึงรับสั่งให้วัสสการพราหมณ์ ซึ่งเป็น มหาอำมาตย์ของแคว้นมคธไปกราบทูล พระพุทธเจ้า ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสแก่วัสสการพราหมณ์ว่าแคว้นวัชชีได้ ยึดหลักอภิธานิยธรรมของ เจ้าวัชชี ๗ ข้อ เช่นประชุมด้วยความพร้อมเพรียงกันอย่างสม่ำเสมอ, การประชุม ดังกล่าว เป็นไปด้วย ความพร้อมเพรียง, มีการยึดมั่นในวัชชีธรรมโบราณ ไม่ตั้งข้อบัญญัติใหม่ ไม่เปลี่ยนแปลง ข้อบัญญัติ เดิม, ให้เกียรติเคารพนับถือเชื้อพืงเจ้าวัชชีผู้ใหญ่ผู้เฒ่า, ไม่ฉุด ข่มเหงรังแก กักขังหน่วงเหนี่ยวสตรี

^[๔๔] มหามกุฏราชวิทยาลัย (๒๕๔๑) พระสูตรและอรรถกถาแปล ชีวมณีกาย ลิลขันธวรรค เล่มที่ ๑ ภาคที่ ๒ (พิมพ์ครั้งที่ ๔) กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย

และเด็กหญิงของสกุลทั้งหลาย, สักการะ เคารพ บูชาเจดีย์ ของวัชชีทั้งหลาย ทั้งภายใน ภายนอก พระนคร หมั่นบวงสรวงบูชาตามธรรมเนียมเดิม, ถวายอารักขาคุ้มครองป้องกันแก่พระอรหันต์ทั้งหลาย และตั้งความปรารถนา ให้พระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังไม่มา ให้มา ส่วนที่มาแล้วก็ให้อยู่สบายใน แคว้น โดยพระพุทเจ้าได้ ชี้ทางให้แก่พระเจ้าอชาตศัตรูว่า เจ้าวัชชีทั้งหลายเมื่อได้ยึดหลักดังกล่าว แล้ว ก็ย่อมมีแต่ความเจริญ ไม่มีทางที่จะเสื่อมได้เลย ดังนั้น การที่พระเจ้าอชาตศัตรูฯ กังวลว่า แคว้นวัชชีจะแข็งแรงแรงและอาจรุกรานแคว้นอื่น จึงเป็นสิ่งที่อาจมองเกินจริง จนวิสัยการพราหมณ์เห็นว่า ควรใช้วิธีเจรจาปรองดอง ทำให้เจ้าวัชชีแตกแยกกันมากกว่า ที่จะใช้กำลังในการประหัตประหารกัน จึงสอดคล้อง หลักปฎิญาสาสกา โดยเฉพาะสงครามหรือการเข่นฆ่ากันไม่ใช่ทางเลือกหรือ ทางออกในการแก้ปัญหา

คำสอนดังกล่าวเป็นการเรียกร้องให้ รัฐ และมนุษย์ปฏิบัติต่อกัน ตามหลักการที่ตกลงกันในสังคม ถ้ารัฐให้ประกันก็จะกลายเป็นสิทธิทางกฎหมายไปด้วย ซึ่งที่จริงก็สนับสนุนให้รัฐประกัน กล่าวคือ “ทำให้สิทธิทางศีลธรรมนั้นเป็นสิทธิทางกฎหมายเสียด้วย จะได้มีหลักประกันและผู้ดูแลให้มีการปฏิบัติตามโดยแท้จริง รวมทั้งลงโทษต่อผู้ไม่ปฏิบัติตามเพื่อให้กลับตัว และถ้าหากเรายึดถือตาม หลักสิทธิมนุษยชนของรัฐว่าเป็นแนวทางที่ถูกต้องแล้ว เราก็จะไม่ต้องพบข้อบกพร่องอันใด”^[๕๐]

จะเห็นได้ว่า หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนเกี่ยวกับสัจธรรม ความจริง สิทธิตามธรรมชาติพื้นฐานของมนุษย์โดยแท้ แม้หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาจะไม่ได้ใช้ คำว่าสิทธิมนุษยชนโดยตรง แต่เนื้อหาสาระล้วนกล่าวถึง หลักสิทธิมนุษยชนตามหลักปฎิญาสาสกา ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. ๑๙๔๘ แทบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องมนุษย์เกิดมามีอิสระเสรี มีความเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งเชื้อชาติ ชั้น วรรณะ สีผิว สิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา สิทธิและเสรีภาพในการ แสดงความคิดเห็น สิทธิในชีวิต ความเสมอภาค เกียรติและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ การเลิกทาส หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง เป็นต้น หลักธรรมในพระพุทธศาสนาล้วนเป็นการส่งเสริมให้มนุษย์ละ เว้นความชั่ว ทำความดีต่อกันในฐานะที่เป็นมนุษย์ มีเมตตา กรุณาต่อกัน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น อันเป็นที่มาของการบัญญัติ ศีล ๕ และพระพุทธศาสนายังมองไกลกว่าและลึกซึ้งกว่า โดยมองเข้าไปถึงความ หลุดพ้นจากตัวตนที่เป็นอนิจจัง ไปสู่ตัวตนที่แท้จริง ให้หลุดพ้นจากการครอบงำของการยึดติดใน ตัวตน จึงถือได้ว่าพระพุทธศาสนา เป็นศาสตร์แห่งการดำรงชีวิตที่มีคุณค่าและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน อย่างแท้จริง

[๕๐] พระสมหมาย อตตสิทโธ (พีชสิงห์) “ศึกษาสิทธิมนุษยชนในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร ดุษฎีบัณฑิต , บัณฑิต วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

บทสรุป

สิทธิมนุษยชน เป็นอารยธรรมของมนุษยชาติเป็นสิ่งที่ตั้งงามที่ยอมรับว่า มนุษย์ที่เกิดมาบนโลกนี้มีเกียรติศักดิ์ศรี โดยไม่มีการแบ่งแยกเรื่อง เชื้อชาติ สีผิว ภาษา ศาสนาประเพณีและวัฒนธรรม เป็นสิทธิที่ ติดตัวมาตั้งแต่เกิด จนสิ้นชีวิต ไม่มีผู้ใดจะมาเอาสิทธิในความเป็นมนุษย์นี้ไปได้ ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิโดยธรรมชาติ จากการศึกษาปริญญาสาขากฎว่าด้วยสิทธิมนุษยชนฯ ทั้ง ๓๐ ข้อ ที่สมัชชาสหประชาชาติลงมติรับรอง เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ค. ศ. ๑๙๔๘ จะเห็นว่าประเทศต่างๆ ทั่วโลกยอมรับเรื่อง สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของมนุษย์ มีการรับรองสิทธิในด้านต่างๆ ได้แก่ สิทธิมนุษยชน เบื้องต้น สิทธิทางการเมืองและสิทธิความเป็นพลเมือง สิทธิทางสังคมเศรษฐกิจและวัฒนธรรม รวมทั้งความรับผิดชอบของทุกคนต่อระเบียบสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มนุษย์อยู่กันอย่างสันติสุข มีความเอื้ออาทรต่อกันแต่ความจริงในปัจจุบันยังมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอยู่เสมอ นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น อาทิเช่น การสังหารประชาชนในประเทศไลบีเรีย ในทวีปแอฟริกา การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวโรฮิงญา ในรัฐยะไข่ ประเทศเมียนมา การละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศจีน เกาหลีเหนือ รวมทั้งประเทศไทย ยังมีข่าวการละเมิดสิทธิมนุษยชนอยู่เสมอ อาทิ การค้ามนุษย์ การใช้แรงงานเด็กเยาวชน การฆ่าทำร้ายร่างกายกันอย่างทารุณโหดร้าย การล่วงละเมิดทางเพศแก่เด็กและสตรี รวมตลอดถึงการค้าประเวณี เป็นต้น

ในส่วนของการปกครองระบอบประชาธิปไตย อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน โดยถือหลักการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน เรื่องสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชน ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ หลักการของประชาธิปไตยยอมรับมนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน มีเกียรติ ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ไม่มีการเลือกปฏิบัติแม้ว่าจะมีชาติกำเนิด ภาษา สีผิว ศาสนาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับปริญญาสาขากฎว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่สหประชาชาติได้ให้การรับรองดังกล่าว

สำหรับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา กงล้อแห่งธรรมที่หมุนมากกว่า ๒,๕๐๐ปี มีหลักธรรมที่มีความก้าวหน้าล้ำสมัยสามารถพิสูจน์ได้ไม่จำกัดเวลา (อกาลิโก) มีความสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยและหลักสิทธิมนุษยชน แม้ว่าจะมีต้นกำเนิดที่แตกต่างกันทั้งเรื่องเวลาและสถานที่ก็ตาม ยกตัวอย่าง เรื่องความเสมอภาคในพุทธพระพุทธศาสนา ถือว่า พระภิกษุทุกรูปไม่ว่าจะมาจากวรรณะใด เมื่อเข้ามาบวชแล้วทุกคนมีความเสมอภาคในสิกขาบท (ศีล) เท่ากันหมด นอกจากนี้ พระภิกษุมีเสรีภาพในการเลือกที่อยู่การทำสังฆกรรม ถือหลักเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ไม่ว่าจะเป็นการรับกฐิน การลงโทษทางวินัยแก่พระภิกษุซึ่งสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย

ที่สำคัญหลักธรรมในพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักอริยสัจ ๔ ความจริงอันประเสริฐ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เป็นสัจธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบและนำมาเผยแผ่ หลักธรรมของพุทธ

ศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่นับถือ ถือว่ามนุษย์ทุกคนเท่าเทียมกันเพราะทุกคนตกอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติเดียวกัน คือ ทุกคนต้องเกิดแก่เจ็บตาย ทุกคนต้องเป็นไปตามกฎแห่งกรรม รวมทั้งกฎแห่งไตรลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) ความไม่เที่ยงแท้แน่นอน ไม่มีอะไรคงอยู่ตลอดไป **ความจริงแท้ คือ อนัตตา** ความไม่มีตัวตน นอกจากนี้ พระพุทธศาสนายังมีหลักคำสอนที่เห็นคุณค่าของชีวิตมนุษย์ คือ ห้ามทำลายชีวิตมนุษย์ จึงกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึง เรื่องสิทธิมนุษยชนมานานนับพันปีแล้ว โดยสอนให้มนุษย์เคารพในเกียรติศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ด้วยกัน นั่นคือ หลักศีล ๕ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศีลข้อแรกคือ ห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต มนุษย์โดยปกติจะไม่เบียดเบียนทำร้ายชีวิตคนอื่น ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ทำให้สังคมมนุษย์มีความสุข มีความสงบสันติ หลักธรรมในพระพุทธศาสนายังกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและการดำรงตนในสังคมอย่างมีความสุข ได้แก่ พรหมวิหาร ๔ ขรവാสาธรรม ๔ สังคหวัตถุ ๔ อปริหานิยธรรม ๗ และขันติ โสรัจจะ ธรรมะ ๒ ประการนี้ เป็นเครื่องมือส่งเสริมบุคลิกภาพทำให้เป็นคนมีเหตุผล อุดมหนักแน่นมั่นคง สงบเสงี่ยมไม่ก่อการวิวาททะเลาะเมตสิทธิกับใครๆ และหลักธรรม หิริ โอตตัปปะ ความละอาย เกรงกลัวต่อบาปเป็นหลักธรรมคุ้มครองโลกให้สงบสุขรักตนเอง รักครอบครัวและรักส่วนรวม

ประเทศไทยเป็นเมืองพุทธศาสนาควรที่จะเผยแพร่หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาให้แก่คนไทยได้ยึดถือและปฏิบัติตาม **สิ่งที่ต้องเน้นคือ จิตใจ** โดยใช้หลักธรรมในพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือ **บำรุงรักษาทะนุถนอม กล่อมเกล่าจิตใจคนไทยตั้งแต่ในครรภ์มารดาจนกระทั่งสิ้นชีวิต** ผู้เขียนเชื่อว่า หากทำสำเร็จการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยจะลดลงอย่างแน่นอน รัฐบาลไทยได้ประกาศให้สิทธิมนุษยชนเป็นวาระแห่งชาติเมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ เรื่อง “สิทธิมนุษยชนร่วมขับเคลื่อน Thailand ๔.๐ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” แสดงถึงความมุ่งมั่นของรัฐบาลในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามหลักการที่สหประชาชาติชี้แนะประกอบด้วย ๓ เสาหลัก คือ **เคารพ (respect) ปกป้อง (protect) และเยียวยา (remedy)**

สำหรับการเผยแพร่หลักธรรมในพระพุทธศาสนาให้คนไทยได้ยึดถือและปฏิบัติตามนั้น ส่วนราชการและภาคเอกชน ชมรมสมาคมพุทธศาสนาต่างๆ ต้องร่วมมือกันอย่างจริงจัง ควรใช้หลัก **“บวร” คือ บ้าน วัด โรงเรียน** เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ โดยหลักธรรมต้องเริ่มที่บ้าน คือ ครอบครัว เริ่มตั้งแต่เด็กอยู่ในครรภ์มารดาหรือเด็กและเยาวชนโดยพ่อแม่ต้องอบรมสั่งสอนและยึดหลักธรรมเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่บุตร อย่างน้อยการยึดถือหลักศีล ๕ นอกจากนี้พ่อแม่ควรสอนบุตรให้มีความกตัญญูกตเวที เคารพสิทธิคนอื่น ความมีวินัย ความรับผิดชอบ การมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ส่วนในโรงเรียนมีครูอาจารย์เป็นผู้สอนศีลธรรมควรเน้นให้นักเรียน เยาวชน มีความซื่อสัตย์สุจริต ขยันอดทน การให้เกียรติผู้อื่น การเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ส่งเสริมหลักการประชาธิปไตยในโรงเรียนสำหรับสถาบันวัดซึ่งมีพระสงฆ์เป็นผู้นำจิตวิญญาณ เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ควรเผยแพร่

หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเชิญชวนให้ประชาชนเชื่อถือศรัทธา มีจิตใจเมตตากรุณา ไม่เบียดเบียนกันและกัน จัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมในทุกโอกาส สนับสนุน แนะนำให้ประชาชน ทำหน้าที่เป็นพลเมืองดีของชาติ ร่วมกันการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนตลอดไป โดยมีหน่วยงาน ของรัฐสนับสนุนส่งเสริมจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา แทรกอยู่ในจิตใจของคนไทยทั่วผืนแผ่นดินไทย

เมื่อคนไทยมีจิตใจที่ดีงาม มีคุณธรรม จริยธรรม ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมใน พระพุทธศาสนาย่อมส่งผลให้การละเมิดสิทธิมนุษยชนลดน้อยลง สังคมไทยจะเป็นสังคมที่น่าอยู่ มีความสงบสุข สันติ เอื้ออาทรต่อกัน ประชาชนมีความรักใคร่ปรองดอง ซึ่งจะเป็นเหตุเป็นผลให้ การพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ในประเทศไทยมี ความมั่นคงและยั่งยืนสืบไป

บรรณานุกรม

- กมล กมลตระกูล,เอกสารบรรยายเรื่องสิทธิมนุษยชนและกลไกการคุ้มครองสิทธิ,(นครราชสีมา; มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี,๒๕๔๘) หน้า ๑๔,หน้า ๑๑-๑๖.
- กรมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ,บทวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์และความเชื่อมโยงเพื่อวางทิศทางแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๓,(พ.ศ.๒๕๕๗-๒๕๖๑),หน้า ๑.
- เกร็ดความรู้.net ,การเมืองการปกครองและกฎหมาย, [Online], Available: <https://www.xn--๑๒cg๑cxhdoa๒gzc๑c๕d๕a.net/con-๒๕๖๐-๒๔๗/>,สืบค้นวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- ข่าวทำเนียบรัฐบาล, ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑,วาระแห่งชาติสิทธิมนุษยชน[Online], Available :<Http://www.thaigov.go.th/news/contents/details/๑๐๐๑๙>, สืบค้นวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- ข่าวสด-Khaosod,๓๐ เมษายน ๒๕๖๑,“หลายพันชีวิตต้องพลัดถิ่นจากการสู้รบในรัฐคะฉิ่นของเมียนมา”[Online], Available:<Https://khaosod-new-unixdev.co.th>. สืบค้นวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- คลังบทความ สภานักพัฒนาเพื่อประชาธิปไตย ,๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๓,“ประชาธิปไตย คือ อะไร?,” [Online],Available:Http://article-spadmc.blogspot.com/๒๐๑๐/๑๐/blog-post_๑๐.html,สืบค้นวันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๑.
- คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชน (กปส.), กลไกคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญ, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท (FES), ๒๕๔๔), หน้า ๓๕.
- โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว : สิทธิมนุษยชน ,จาก <https://www.winnews.tv/news/๑๐๘๐๘>, สืบค้นเมื่อ ๒๙ เมษายน ๒๕๖๑.
- ช:วีชชัย ภาติณรุ,กระบวนการเรียนรู้และปฏิบัติการสิทธิมนุษยชน,(กรุงเทพมหานคร;สำนักพิมพ์ โอ เอส พรินติ้ง,เฮ้าส์ ๒๕๔๘),หน้า ๒๙.
- ชนกพร ศรัทธา,๖ พ.ย. ๒๕๕๔,สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก,[Online], Available: <https://sites.google.com/site/kruchanokwp/home/siththi-mnusy-chn-ni-sangkham-lok>,สืบค้นวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๖๑.
- บ่าวไข่นุ้ย,ขันติและโสร้งจะ,๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๐, [Online],Available:<Https://okanation.nationtv.tv>,สืบค้นวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- บรรเจิด สิงคะเนติ,หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร ; สำนักพิมพ์วิญญูชน,๒๕๔๗) หน้า ๖๓-๖๔.

ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, ๒๕๔๙ , พุทธศาสน์และนิติศาสตร์ : ศึกษาเปรียบเทียบในเชิงนิติวิธีและ

หลักคำสอน, วรสารนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หน้า ๕๘๒.

พระไตรปิฎก ฉบับหลวง อาฬวกสูตร เล่มที่ ๑๕ ข้อที่ ๘๔๕, หน้าที่ ๒๕๘.

<https://th.wikipedia.org/wiki/ฆราวาสธรรม/>,สืบค้นวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

พระไตรปิฎก พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๑๐ ทีฆนิกาย มหาวรรค (ภาษาไทย) ข้อที่ ๑๓๖,

หน้าที่ ๘๒ – ๘๓.

พระไตรปิฎก,เล่มที่ ๑๗,พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๙ สังยุตตนิกาย ขันธวารวรรค.[Http://www.๘๔๐๐.org/tpitka_page/?book=๑๗,สืบค้นวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๑](http://www.๘๔๐๐.org/tpitka_page/?book=๑๗,สืบค้นวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๑).

<http://www.๘๔๐๐.org/tpitka/attha/>,สืบค้นวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๙ พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๑๑ สังยุตตนิกาย มหาวรรค, <http://www.๘๔๐๐.org/tpitka/attha/>,สืบค้นวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

<http://www.๘๔๐๐.org/tpitka/attha/>,สืบค้นวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

พระไตรปิฎก,เล่มที่ ๒๐,เสวีสูตร.[Online],Available:[Http://www.๘๔๐๐.org/tpitka/attha/](http://www.๘๔๐๐.org/tpitka/attha/),

สืบค้นวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

พระไตรปิฎก,เล่มที่ ๒๑, พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๑๓ อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต.

https://th.wikipedia.org/wiki/สังคหวัตถุ_๔,สืบค้นวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๓ พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๑๕. <https://th.wikipedia.org/wiki/สัพปุริสธรรม/>,

สืบค้นวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

พระไตรปิฎก,เล่มที่ ๒๓ พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๑๕. http://www.๘๔๐๐.org/tpitka/pitaka_page/?book=๒๓&page/,

http://www.๘๔๐๐.org/tpitka/pitaka_page/?book=๒๓&page/,สืบค้นวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

พระไตรปิฎก, เล่มที่ ๓๑, พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๒๓ ขุททกนิกาย ปฎิสัมภิตามรรค.

<https://th.wikipedia.org/wiki/มรรค/>.สืบค้นวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

พระสมหมาย อตถลัทธ (พิษสิทธิ์) “ศึกษาสิทธิมนุษยชนในพระพุทธศาสนา”,วิทยานิพนธ์พุทธ

ศาสตร์ ดุษฎีบัณฑิต , บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (๒๕๔๓). พระสูตรและอรรถกถาแปล มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก เล่มที่ ๑

ภาคที่ ๑. (พิมพ์ครั้งที่ ๔),กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (๒๕๔๓). พระสูตรและอรรถกถาแปล มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก เล่มที่ ๑

ภาคที่ ๑. (พิมพ์ครั้งที่ ๔). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย (๒๕๔๑) พระสูตรและอรรถกถาแปล ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค เล่มที่ ๑

ภาคที่ ๑ (พิมพ์ครั้งที่ ๔) กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (๒๕๔๑). พระสูตรและอรรถกถาแปล ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่มที่ ๒

ภาคที่ ๒ (พิมพ์ ครั้งที่ ๔). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

- มูลนิธิเพื่อความเข้าใจเด็ก, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๐. สิทธิมนุษยชน,
Available :[Http://www.focusthailand.org](http://www.focusthailand.org), สืบค้นวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ หมวด ๓, สิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทย, Living in Thailand, [Online], Available: www.livinginthailand.com.cde-๒๕๖๐-๐๔, สืบค้นวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๖๑.
- เรื่อง KM ของคนอยากจะทำ และอยากรู้, <https://www.gotoknow.org/posts/๒๒๙๓๕๘>
[Online]. สืบค้นวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๑.
- โรงเรียนสระบุรีวิทยา, ปัญหาสิทธิมนุษยชนในประเทศและแนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนา, [Online],
Available: [Https://sites.google.com/site/๓๐๓๑๘hayatee/๖-payha-siththi-mnusy-chn-ni-prathes-laea-naewthang-kaekhi-payha-laea-phathna](https://sites.google.com/site/๓๐๓๑๘hayatee/๖-payha-siththi-mnusy-chn-ni-prathes-laea-naewthang-kaekhi-payha-laea-phathna),
สืบค้นวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๖๑.
- ลิขิต ธีรเวคิน, ความคิดเสรี MGR. [Online], [Http:// mgronline.com,daily,detail](http://mgronline.com,daily,detail).
สืบค้นวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, การค้ามนุษย์ [Online], Available: [Https://th.wikipedia.org](https://th.wikipedia.org).
สืบค้นวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๑.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, “ประชาธิปไตย,” [Online], Available: [Https://th.wikipedia.org/wiki/ประชาธิปไตย](https://th.wikipedia.org/wiki/ประชาธิปไตย), สืบค้นวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๖๑.
- วิทยากร เชียงกุล, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๑, รากฐานสำคัญของประชาธิปไตย, ชมรมศึกษาผลงานวิทยากร เชียงกุล [Online], Available: [Https://witayakorclub.wordpress.com/๒๐๐๘/๑๐/๒๑/W๑๐๒๐๐๘/](https://witayakorclub.wordpress.com/๒๐๐๘/๑๐/๒๑/W๑๐๒๐๐๘/), สืบค้นวันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๑.
- สิทธิมนุษยชน, [Online], Available : [Http://sites.google.com/site](http://sites.google.com/site). สืบค้นวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สิทธิมนุษยชน, ประเภทสิทธิมนุษยชน, Wordpress.com [Online],
Available : [Http://noojennn.wordpress.com](http://noojennn.wordpress.com). สืบค้นวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๖๑.
- สิทธิมนุษยชน (Human Rights), สารสำคัญของมนุษยชน, [Online], Available : [Http://www.sw๒.ac.th,user,root,soe๓๑๑๐๑](http://www.sw๒.ac.th,user,root,soe๓๑๑๐๑). สืบค้นวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๖๑.
- สารานุกรมไทยฉบับเยาวชน เล่มที่ ๓๒ เรื่องที่ ๔, สิทธิมนุษยชน. www.Kanchanapisek.or.th,
สืบค้นวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สำนักข่าวบีบีซีไทย, นันทชนก วงษ์สมุทร, ผู้สื่อข่าว, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐, Available:
<https://www.bbc.com/thailand>, สืบค้นวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สุชีพ ปุญญานุภาพ , สิทธิมนุษยชนและการเลิกทาส,[Online], Available:

[Http://www.cybervanaram.net/news๑๑/๒๙๗-๒๐๑๐-๑๐-๐๘-๑๕-๕๐-๑๑](http://www.cybervanaram.net/news๑๑/๒๙๗-๒๐๑๐-๑๐-๐๘-๑๕-๕๐-๑๑),
สืบค้นวันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๖๑.

หลักการและแนวคิดสิทธิมนุษยชน, [Online], Available :[Http.prd.go.th,ewt-dl-link](http://prd.go.th,ewt-dl-link).

สืบค้นวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๖๑.

Danister I Fernando, ความแตกต่างของมนุษย์อยู่ที่พฤติกรรมมิใช่อยู่ที่ชาติกำเนิด ,The Buddhist concept of democratic governance ,[Online],Available:

<http://www.lakehouse.lk/budusarana/๒๐๐๒/๐๓/๒๘/Budu๐๔.pdf>,
สืบค้นวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๑.

Kati Human Rights Watch,๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๐,ปฏิญญาสากลว่าด้วยเรื่องมนุษยชน,[Online],
Available :[Http://oknation.nationtv.tv](http://oknation.nationtv.tv),สืบค้นวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

vee za, ๒๕๕๙,“นักปรัชญาการเมืองแนวประชาธิปไตย,” DMC Post [Online],

Available: [Https://dmcpost.blogspot.com/๒๐๑๖/๐๕/blog-post_๗๕๗.html](https://dmcpost.blogspot.com/๒๐๑๖/๐๕/blog-post_๗๕๗.html),
สืบค้นวันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๑.

